

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Mirka Ala-Korte

Onko meillä kirjastokerhoa?

Alakouluikäisten kerhotoiminnan kartoittaminen Suomen yleisissä kirjastoissa

Opinnäytetyö

Kevät 2023

Kirjasto- ja Tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Ala-Korte Mirka

Työn nimi: Onko meillä kirjastokerhoa? Alakouluikäisten kerhotoiminnan kartoittaminen Suomen Yleisissä kirjastoissa

Ohjaaja: Mäkinen-Laitila Sari

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 48

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoite on kartoittaa kerhotoimintaa Suomen yleisissä kirjastoissa ja selvittää, millaisia muotoja siitä toteutetaan ja mitä mieltä kirjastontyöntekijät ovat kirjastokerhoista. Teoriaa lähestytään pohtimalla kerhon hyötyjä kirjaston näkökulmasta ja sitä, miten kerho sopii kirjastotoimintaan ja mitä mahdollisuuksia kirjastolla on kerhotoiminnassa. Teoriaosassa tuodaan esiin positiivisen pedagogiikan ajatuksia. Työ on tärkeä, koska kirjastokerho voi tarjota vahvaa kannustusta lapsille kirjaston käyttämiseen ja auttaa lukemiseen innostumista. Kirjastokerho voi myös auttaa lapsia tuntemaan itsensä osaksi kirjaston ympäristöä.

Opinnäytetyö edustaa kvantitatiivista tutkimusta. Tietoa kerättiin Webropolissa toteutetun verkkokyselyn avulla. Vastaajia kyselyyn saatiin yhteensä 76. Vastaajat saatiin jakamalla kyselyä kirjastot.fi-ammattikalenterin ilmoituksella ja suorilla sähköposteilla Suomen maakuntakeskuksien suurimmille yleisille kirjastoille.

Tuloksissa ilmeni vähän aktiivisia kirjastokerhoja, joita pidettiin tällä hetkellä. Vain 18 vastaajaa piti kerhoa. Eniten vastaajia ja kerhoja osoittautui olevan Etelä-Pohjanmaalla. Vastaajat, jotka eivät pitäneet kerhoa, kertoivat resurssien ja ajan puutteen suurimmaksi syyksi. Vastaajat, jotka pitivät kerhoa, jakoivat myös murheitaan resurssien puutteista. Kerhoa pitävät vastaajat kertoivat, mitä heidän kerhoissansa tehdään, milloin kerhoja pidetään, missä kerhot kokoontuvat, mille luokille kerhoja pidetään ja jakoivat mielipiteitään kerhotoiminnan tärkeydestä. Vastauksissa saatiin myös kehittämisideoita kerhotoiminnalle kirjastoissa. Mielipiteet kerhoista olivat vaihtelevasti positiivisia ja kerhoissa nähtiin tärkeimpänä niiden viihtyvyys ja kirjaston käyttöön opettaminen.

Thesis abstract

Degree programme: Library and information services degree

Author/s: Ala-Korte Mirka

Title of thesis: Does our library have a kid's club? Mapping elementary school kid's clubs in Finnish public libraries.

Supervisor(s): Mäkinen-Laitila Sari

Year: 2023

Number of pages: 48

Number of appendices: 2

The goal of this thesis is to map out kids' clubs in Finland's public libraries, to figure out what kinds of forms they take and what kinds of opinions librarians who run the clubs have about them. I approached the theory section of my work by viewing the benefits of kids' clubs from viewpoint of the library trying to see how kids' clubs fit into the library system and what kind of opportunities libraries could have with them. The theory section also includes notions of positive pedagogy. This thesis is important because library-run clubs can offer strong encouragement for children to use the library more and encourage reading. Library kids' clubs can also help children feel like they are part of the library community. I collected information for this thesis with an online survey.

I collected answers by posting my survey at the kirjastot.fi ammattikalenteri webpage and by direct emails to provincial centre's largest public libraries. In total, I received 76 responses to the survey.

There were few active library kids' clubs held at this time. Only 18 out of all the survey respondents held one. The largest amount of library kids' clubs were in Eteläpohjanmaa province. Those respondents who did not have library kids' clubs named the biggest reasons to be lack of time and resources. Respondents who did hold kids' clubs also said that the lack of resources was a cause of worry for their clubs as well. Respondents that held kids' clubs said through the survey things such as: what kinds of activities are done in their clubs; when their clubs gather; where their clubs are held and shared opinions about the importance of kids' clubs as a hobby. They also shared improvement ideas for library clubs. Opinions about club activity varied but were generally positive. The club most important aspects in their opinion were how entertaining it is and how it teaches youngsters to use the library.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkuuettelo	4
1 Johdanto	5
2 Kerhon paikka kasvatuksen ja opetuksen tukena	7
3 Kerhotoiminnan hyödyt lapsille	8
3.1 Lukemaan innostaminen	8
3.2 Monilukutaito	10
3.3 Digitaitojen kehittäminen	12
3.4 Ryhmässä oppiminen	12
3.5 Kielitaitoisuuden lisääntyminen	14
4 Mihin kirjasto voi keskittyä alakoululaisten kerhotoiminnassa	15
5 Lasten ohjaaminen kerhossa	17
6 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteuttaminen	19
6.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tehtävät	19
6.2 Tutkimusmenetelmä	19
6.3 Kyselyn sisältö	20
6.4 KYSELYN TULOKSET	22
7 Johtopäätökset ja pohdinta	33
7.1 Johtopäätökset	33
7.2 Pohdinta	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	40

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluentelo

Kuvio 1 Kysymys 1. Kirjastonne maakunta?	23
Kuvio 2 Kysymys 2. Pidittekö viime vuoden aikana kirjastokerhoa säännöllisesti alakouluikäisille lapsille? (esim. viikoittain tai joka toinen viikko)	23
Kuvio 3 Ristiintaulukointi Kirjaston maakunnan ja kirjastokerhon pitämisen välillä (Kysymykset 1 ja 2).....	24
Kuvio 4 Kysymys 3. Jos kirjastossanne ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, onko pidetty aikaisemmin?	25
Kuvio 5. Kysymys 4. Jos ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, suunnitteletteko kerhotoiminnan aloittamista?	25
Kuvio 6 Kysymys 6. Mille alakoulun luokkalaisille pidätte kerhoja?	26
Kuvio 7 Kysymys 7. Onko teillä tietyn teemaisia kerhoja? Jos on, mitä näistä?	27
Kuvio 8 Kysymys 8. Mitä Kerhoissa tehdään	28
Kuvio 9 Kysymys 10. Jos alueellanne suoritetaan lukudiplomia, tukeeko kirjastokerho lukudiplomin suorittamista?	29
Kuvio 10 Kysymys 11. Kerhonne kokoontumisen ajankohta?	29
Kuvio 11 Kysymys 13. Missä kerho kokoontuu?	30
Kuvio 12 Kysymys 15. Kerro asteikolla kerhotoiminnan merkityksestä kirjastolle ja osallistujalle?	31

1 Johdanto

Kiinnostuin kirjastonkerhoista aiheena ensin työharjoitteluni kautta Peräseinäjoen monipalvelukirjastossa, jossa oli kirjastokerho. En ollut ennen kohdannut kirjaston järjestävän kerhotoimintaa ja se herätti minussa kiinnostusta. Mieleni on, että kirjastokerho on toimiva keino pitää yhteyttä kirjastoa usein käyttäviin lapsiin ja heidän ystäviinsä, jotka tulivat kerhoon joskus heidän mukanaan. Se myös on osa kirjaston arkea positiivisella tavalla ja osana tunnetta, että kirjastossa on joka viikko jotain tapahtumaa. Sain itsekkin johtaa pari kerhokertaa, vaikka minulla ei ollut siitä aikaisempaa kokemusta. Omalla kerhovuorollani (2021) valitsin aiheeksi sarjakuvat ja huomasin, miten lapset keskustelivat sarjakuvista ja kuuntelivat minun kertomisiani niistä, joten kerhoilla on hyvät mahdollisuudet erilaisessa opettamisessakin.

Keskustelin opinnäytetyöni ohjaajan kanssa ja hän ehdotti muutamia aiheita, joista valitsin tämän, koska se tuntui kiinnostavan meitä molempia. Aiheesta löytyy ennen tehtyä tutkimusta, mutta nämä tutkimukset eivät keskity kirjastojen järjestämään kerhoon tai kartoita kuinka yleistä ja minkälaista kerhotoimintaa kirjasto harjoittaa. Kirjastokerhoja koskevissa tutkimuksissa kartoitettiin joko yhden kirjaston iltapäivätoimintaa tai tutkittiin kirjastossa pidettyä roolipelikerhoa. Isoin ja uusin tutkimus, joka on tehty ja keskittyy kirjastonkerhoon tarkemmin, on Piia Isoahon Seinäjoen (2022) ammattikorkeakoulussa tehty ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö ”Toi on just mun kerho, just tonne mun pitää päästä”, joka keskittyy tarkastelemaan kirjaston lukukerhotoiminnan vaikutuksia lukemiseen ja kirjastomyönteisyyteen alakouluikäisten lasten ja heidän muun perheensä keskuudessa.

Työ on minulle tärkeä, koska näen kerhotoiminnan mahdollisena osana kannustamaan lapsia lukemaan ja käyttämään kirjastoa ja tuntemaan itsensä osaksi kirjaston ympäristöä. Olen kiinnostunut, miten laajasti kerhotoimintaa on kokeiltu ympäri Suomea. Haluan myös tutkia kerhojen sopivuutta kirjaston toiminnaksi. Minulla on myös henkilökohtainen kiinnostus kirjastokerhoihin, koska innostuin lukemiseen ja kirjastonkäyttöön vasta aikuisiässä. Iltapäiväkerho kylämme kirjastossa olisi ehkä auttanut minua kirjallisuuden pariin aikaisemmin.

Koen työni hyödylliseksi ja tärkeäksi kirjastoille, koska kerhotoiminta on tärkeä tapa tavoittaa paikallisia lapsia ja luoda heihin pysyviä yhteyksiä jatkuvan harrastuksen kautta. Kirjastojen kerhotoiminta toteuttaa myös kirjastolain yleisille kirjastoille asettamia tavoitteita. Kerhotoiminta on yksi lukemaan innostamisen ja lukuharrastuksen tukemisen muoto (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §), joten se edistää omalta osaltaan lukemista ja kirjallisuutta.

Rajaan opinnäytetyöni koskemaan kerhoja, joita pidetään alakouluikäisille lapsille kirjaston organisoimana ja kerhoihin, joiden toiminta on jatkuvaa ja joita ei toteuteta vain yksittäisinä tapahtumina, jotka sopisivat kerhonimikkeen alle. Käytän kirjaston järjestämästä kerhotoinnista jatkossa termiä kirjastokerho.

2 Kerhon paikka kasvatuksen ja opetuksen tukena

Tutkin tässä työssä kerhoja ja niiden toimintaa. Näkökulmani keskittyy kirjaston työhön ja tutkin aihetta kirjaston lasten- ja nuorten työn kannalta. Kerho on pieni lisäosa lasten kasvatusta ja harrastustoimintaa. Niitä järjestetään monenlaisia erilaisten kiinnostusten mukaan ja niiden saatavuus vaihtelee riippuen sijainnista. Opetuksen osana kerhoja järjestetään varsinkin kouluissa. Esimerkkinä voi olla englannin kieleen keskittyvät kerhot ja musiikkikerhot. Nämä kerhot ovat mukava harrastus, mutta tukevat myös koulussa järjestettyä opetusta. Kirjastoilla on tehtävänä edistää lukemista ja kirjallisuutta ja tätä tehtävää kirjastot toteuttavat esimerkiksi lapsille ja nuorille suunnatuissa palveluissa (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §). Näin kirjastossa järjestettävä kerho voi olla osana opettavaa kerhotoimintaa.

Opetushallituksen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on määritelty myös kerhotoimintaa (Opetushallitus, 2014, s. 41–42). Dokumentissa kerhot luokitellaan muuksi opetusta ja kasvatusta tukevaksi toiminnaksi. Kerhotoiminta on koulun oppituntien ulkopuolista toimintaa. Kerhotoiminta rakentaa omalla tavallaan yhteisöllisyyttä ja tukee lasten monipuolista kasvatusta ja kehittymistä. Kerhoissa on mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Kerhojen tavoitteena on lisätä lapsille harrastuneisuutta ja antaa heille mahdollisuuksia tehdä yhdessä ja saada lisätä osaamisen, onnistumisen, luovan toiminnan ja monimuotoisen vuorovaikutuksen kokemuksia. Kerhot, jotka ovat samaan aikaan samoina päivinä, voivat myös opettaa ajanhallintataitoja.

Kerhotoiminta on oppiympäristönä harrastuneisuutta tukevaa ja lapsilla on enemmän mahdollisuuksia osallisuuteen kerhossa ja kerhotoiminta suosii yhteistyötä kunnan eri toimijoiden ja alueen yritysten kesken. Myös kirjasto voi olla kerhotoiminnan järjestämisessä keskeinen yhteistyökumppani koululle.

3 Kerhotoiminnan hyödyt lapsille

Kerhoissa lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen kehitykseen, kasvuun ja ne tuovat erilaisia harrastusmahdollisuuksia tutuiksi, tarjoavat mahdollisuuksia onnistumisten, ilon ja osaamisen kokemuksiin (Opetushallitus, i.a.-a). Kerhot voivat antaa mahdollisuuden myös soveltaa koulussa opittuja taitoja, osallistua monimuotoiseen vuorovaikutukseen ja luovaan toimintaan. Isoaho (2021) mukaan kirjastokerhojen osallistumiskynnyksen on suositeltavaa olla matala, koska se voi olla monille heille uutta. Lapsia voi innostaa lukemaan ja kokeilemaan ohjaajan oman innostuksen kautta ja ohjaajan oma aito innostus kommunikoi lapsille helposti.

3.1 Lukemaan innostaminen

Lasten innostaminen lukemaan on yksi kirjaston tehtävistä ja on yleisin lapsille tarjottu kirjastojen toiminta. Omasta kirjastokerhokokemuksestani voin kertoa, että lukeminen oli osana toimintaa useassa muodossa. Lukemiseen innostaminen voi olla kerhoissa helpompaa kuin esimerkiksi kouluympäristössä, koska voi olettaa, että osallistujilla on jo alkujaan innostusta lukemiseen, jos he osallistuvat kirjaston kerhotoimintaan. Lukemisen innostamisen täytyy kerhoissa erota koulun lukemisen opetuksesta ja sisältää myös enemmän viihdettä.

Lukemaan innostamisesta puhutaan myös opetussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2014, s. 151). Alakoululaisten äidinkielen ja kirjallisuuden opettaminen Suomen opetussuunnitelmassa 1.- ja 2.-luokkalaisille keskittyy erikoistehtävässään itsensä ilmaisemisen, vuorovaikutustaitojen, kielellisen tietoisuuden ja puhumisen, kuuntelemisen ja kirjoittamisen perustaitojen kehittämiseen. Innostusta ja kiinnostusta yritetään kannustaa ja heidän draamataitojensa, kaunokirjallisuuden ja monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen taitoja aletaan kehittää. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa työtapoihin tälle luokka-asteelle liittyy tekstin tuottaminen yksin ja yhdessä. Kielen tutkimus pidetään tässä vaiheessa leikinomaisena rooli-, draama ja teatterileikkien avulla. Opettamisessa tahdotaan opettaa äidinkielen taitoja ilmiöiden kielellisen hahmottamisen kautta eri oppiaineiden yhteydessä.

3.–6.-vuosiluokkalaisille tehtävässä (Opetushallitus, 2014, s. 154–155) keskitytään ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoihin sekä tekstin tuottamiseen ja lukemiseen (Opetushallitus, 2014, s. 154–155). Heidän tekstivalikoimiansa laajennetaan ja heitä ohjataan tarkoituksenmukaisempaan, turvallisempaan ja vastuulliseen toimintaan. Kielten opiskeleminen alkaa ja tietoa kirjallisuudesta, mediasta ja kulttuurista aletaan oppia. Lapsille kielten havainnointiin annetaan välineitä ja heidän kiinnostustaan kielten oppimiseen herätellään. Lukuharastamiseen ja monimuotoiseen ilmaisuun tarjotaan kirjallisuuteen ja kieleen liittyviä elämyksiä. Näillä luokka-asteilla oppilaat hyödyntävät itse valitsemiaan kirjoja heitä kiinnostavista aiheista.

Aerila ja Kauppinen (2019, s. 65–67) kertovat, että lapset keskustelevat kirjallisuudesta parhaiten silloin, kun se on samankaltaista arkikeskustelun tapaista, pienryhmässä tapahtuvaa tai sellaista, jossa he voivat jakaa lukukokemuksiansa. Yhteisellä toiminnalla on positiivisia vaikutuksia kirjallisuuskeskusteluihin. Tähän luetaan toimintaa, kuten yhteinen kirjoittaminen, piirtäminen tai muu yhteinen toiminta. Toiminnalliset kokemukset ovat avuksi lasten ohjaajallekin, koska niiden avulla lapset esittävät tiedostamatonta ymmärtämistä lukemaansa. Yhteinen tekeminen voi auttaa myös lapsia fiktiivisen kirjallisuuden merkityksen hahmottamisessa. Pienissä ryhmissä lapset saattavat innostua toimintaan, jossa keskustellaan kirjallisuuden hahmojen ulkonäöstä tai keksitään ääniä kirjan henkilöille tai pohditaan, mitkä yksityiskohdat ovat lapsille tärkeitä tarinassa.

Aerila & Kauppinen (2019, s. 65–66) mukaan kerhossa tai ryhmissä lapset kertovat toiminnan aikana ja kautta erilaisia tulkintoja kirjallisuudesta, jotka rikastuvat toisten ryhmäläisten tulkintojen mukana. Tällainen tavoilla lapsilla on mahdollisuus käydä korkeatasoistakin kirjallisuuskeskustelua. Lukemisen rinnalle voi järjestää monenlaista toimintaa, joka voi saada lapset miettimään kirjallisuutta syvemmin. Teatteriesitysten luominen tai kännykkäkuvien avulla tehty kokoelma ja niiden avulla tehty tarina kertovat syvemmin sen teemasta. Osalle lapsille lukemiseen innostumiseen johdatteleva toiminta on tärkeää. Tavoitteiden kartoittaminen voi myös olla osalle tärkeää, kuten lukeminen näytelmää varten. Kaikille lapsille ei ole vain yhtä sopivaa toimintaa, joka auttaisi heitä. Lapsista osalle kaverit ja sosiaalisuuden mukana oleminen lukuhetkessä voivat olla tärkeää. Täytyy myös muistaa, että ryhmätoiminnassa jotkut lapset voivat osallistua lukemiseen vähemmän kuin muut, jos heille löytyy jotain muuta tapaa osallistua.

Aerila & Kauppinen (2019, s. 66–68) selittävät, että koululuokassa vuorotellen ääneen lukemista ei lukuhetkissä nykyään enää suositella yhtä paljon. Jokainen oppilas saa siinä vain hetken lukemisaikaa. Vuoron odottaminen on varsinkin heikolle lukijalle ahdistavaa ja tilanne voi kärjistyä nöyryyttäväksi kokemukseksi osalle lapsista. Vaihtoehtoina voi pitää porinalukemista eli kaikki lukevat ääneen yhtä aikaa samaa tekstiä tai kuorolukemista jossa opettaja lukee ensin ja sitten lapset toistavat sen. Nämä soveltuvat hyvin nuorille lukemista aloittaville lapsille. Muina tapoina ovat esimerkiksi parilukeminen, jossa luetaan yhdessä parin kanssa, lukupiirit, eläinavusteinen lukeminen. Aerila & Kauppinen (2019, s. 69) kuvailevat myös muiden kielten oppimisessa käytettyä Lesung-menetelmää, jossa luetaan tekstiä, joka ei ole oppilaan äidinkieli. Tämä voi olla hauskaa ja lapset voivat kuvitella mitä tekstissä tapahtuu. Tämä menetelmä toimii myös maahanmuuttajaryhmien kanssa.

Kirjastoilla on hyviä mahdollisuuksia olla matalalla kynnyksen palveluita, joka voi tehdä kirjastoista hyvin saavutettavia palveluita maahanmuuttajille. Tämä voi vaatia erillistä koulutusta tai kokemusta henkilökunnalta, mutta esimerkiksi maahanmuuttajalapsia tukeva kerhotoiminta voi olla erittäin arvostettu palvelu. Tämä vaatii henkilökunnalta erityistä osaamista, ellei palvelua hoida ulkopuolinen tekijä ja sen vaatavuus riippuu alueesta. Kirjasto ja kirjastokerho voisivat toimia hyvänä täydennyksenä, koska maahanmuuttajalapsilla voi paikoin olla paljon puutteita harrastusmahdollisuuksissa.

Aerila & Kauppinen (2020, s. 100) puhuvat kirjallisuuden sisällöistä ja miten ne tukevat oppimista. Kirjallisuuslähtöiset oppimistavat sopivat moniin tilanteisiin. Lapsille soveltuvia aiheita ja ilmiöiden kuvauksia on kirjallisuudessa. Oppimisessa kirjallisuus antaa mahdollisuuksia tutkia opeteltavia aiheita eri näkökulmista. Kirjallisuudessa aiheiden esittäminen voi tapahtua eri mittakaavoin, mikä auttavat lapsia ymmärtämään esimerkiksi kestävästä kehitystä. Sitä voi kuvata esimerkiksi sarjakuvoin, jotka kertovat kierrättämisestä ja miten lapsi voi itse kierrättää tai kestävästä kehitystä voi kuvata tietokirjassa globaalina ilmiönä. Oppimiseen voi tällä tavoin yhdistää mielikuvituksen ja loogisen ajattelun.

3.2 Monilukutaito

Monilukutaito tarkoittaa erityyppisten tekstien tuottamista, lukemis- ja tulkitsemistaitoa ja myös niiden arvottamista (Opetushallitus, 2014, s. 41–42). Niiden avulla oppilaat

ymmärtäisivät monimuotoisia kulttuuriviestinnän muotoja. Se perustuu laaja-alaiseen käsitykseen ja tarkoittaa kaikkea kuvallista, auditiivista, sanallista, numeraalista, symbolijärjestelmien ja näiden yhdistelmiä ja niiden tuottamaa tietoa ja ilmaisua. Monilukutaidosta on lapsille hyötyä maailman ja ympäristönsä tulkitsemiseen ja kulttuurillisen monimuotoisuuden hahmottamiseen. Taito hankkia tietoa ja yhdistää, muokata, tuottaa, arvioida tietoa on monilukutaidon perusta. Se myös auttaa lasta pääsemään käsiksi kriittiseen ajatteluun ja auttaa saamaan heidät eettisten ja esteettisten kysymysten ajatteluun. Lasten monilukutaitoa voidaan kehittää monin keinoin, jotka ottavat huomioon heidän vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteita. Tällöin myös heidän osallisuutensa tunne pysyy korkeana toiminnassa.

Kouluissa ja kerhoympäristössä aikuisten kanssa voi lasten monilukutaitoa opettaa monien eri toimintojen avulla (Peda, i.a.-a). Kirjallisuuteen ja keskusteluun liittyvät toiminnot auttavat heidän sanastoansa, yleistietoa ja sosiaalisia taitoja. Eri teemoihin räätälöity ohjelma auttaa lisäämään lasten tietoisuutta monimuotoisesti. Kirjasto soveltuu tämän tyyliseen ohjaamiseen, koska siellä monipuolinen aineisto on helposti käsillä ja se antaa lapsilla mahdollisuuden päästä oppimaan enemmän heidän kiinnostuksensa kohteiden kautta. Luonto ja eläimet voivat olla teema, jota voisi opettaa hauskaasti ja monimuotoisesti kirjojen, luonnon kappaleiden, retkien, eläinvieraiden, äänien ja videoiden kautta. Numeroita ja kirjallisia taitoja voi harjoittaa, kauppojen logojen ja mainosten luomisharjoituksilla voi auttaa heitä kartoittamaan mainoksien viestintää, jota nykymaailmassamme he joutuvat paljon lukemaan. Esimerkkejä toiminnasta, jolla voisi parantaa lasten monilukutaitoa, olisivat lasten kanssa luonnon ja kasvien tutkiminen, valokuvateemaiset harjoitukset, tietokonetta hyödyntävä toiminta, kuten kasvien nimien etsintä internetistä.

Monilukutaitoa voi tukea jatkuvalla kerhotoiminnalla, koska eri kerhopäivinä voi vaihtaa päivän teemaa ja auttaa lapsia pääsemään käsiksi erilaisiin medioihin ja opettaa medialukutaitoa ja mediakriittisyyttä pienin askelin ja samalla kerhossa voi pitää silmällä mistä lapset tykkäävät eniten, jotta kerho pysyy viihdyttävänä. Vaihtelevuus kaikessa toiminnassa tuottaa haasteita ohjelman järjestäjälle.

3.3 Digitaitojen kehittäminen

Ikonen ym. (2015, s. 47–49) kirjoittaa lukuinto-oppaassaan, että teknologian käytön osaaminen ja uusien teknologioiden käyttäminen on yleisesti innostavaa lapsille. Modernissa maailmassa teknologian käyttötaidot ovat erittäin tärkeitä arkielämässä. Tämä antaa haasteen myös opetus- ja kirjastohenkilökunnalle, koska siinä on heillekin oppimista ja saattaa tulla usein tilanteita, joissa lapset osaavat ja oppivat nämä taidot nopeammin. Teknologiaa voidaan käyttää uuden innostuksen löytämiskeinona. Uudet välineet antavat uudet mahdollisuudet loistaa ja antaa uusia keinoja oppimiseen ja tekemiseen ihmisille, joilla on vaikeampaa perinteisessä tekstiympäristössä. Mahdollisia tapoja, joilla voi hyödyntää teknologiaa kerhossa, voisivat olla kirjallisuuden lukeminen verkossa, sarjakuvastriippien luonti monilla visuaalisilla ohjelmilla, esitysten tekeminen, QR-koodien käyttö ja harjoittelu, blogien ja videoiden tekemistä voi harjoitella toiminnallisesti ja animaatioita voi yrittää luoda ohjelmilla kuten Puppet Pals ja StopMotion. Ikosen ym. (2015, s. 47–49) mukaan tällaiseen toimintaan löytyy monia eri ohjelmia, joita voi hyödyntää, kuten videoiden tekemiseen Windows Movie Maker ja kuvankäsittelyyn löytyy Snapseed, piirtämiseen Sumo Paint ja sarjakuvia voidaan luoda Strip Designer -ohjelmalla. Kirjastojen e-kirjojen lukupalvelut voivat olla myös hyvä opetuksen aihe. Kirjastoilla on myös käytössä verkossa toimivia palveluja, kuten Ellibs Library -palvelu.

Uudet teknologiat tai digitaaliset alustat ovat nykyään osa lasten viihtyvyyttä ja oppimista. Niiden käytön opettelu on myös nykyään tärkeä taito. Digitaaliseen maailmaan astuminen on täynnä loputtomia mahdollisuuksia oppimiseen ja viihteeseen. Monia digitaalisia keinoja voi helposti käyttää muiden aiheiden kanssa. Uudemmat teknologiat ja digitaalisuus onnistuvat paremmin toisilta ja toiset voivat tarvita enemmän ohjausta. Teknologian ja digitaalisuuden kanssa voi olla myös taloudellisia rajoitteita. Kaikilla kirjastoilla ei ole yhtä monipuolista digitaalista laitevalikoimaa. Hyvin verkostoitunut kirjasto voi käyttää suurempien kirjastojen resursseja eri teknologioiden lainaamiseen ja tuoda niitä osaksi kerhoa.

3.4 Ryhmässä oppiminen

Kerho on ympäristönä yleisesti sellainen, jossa toimitaan ryhmissä. Kerhotoiminnassa tulee ottaa huomioon lasten ohjaaminen ryhmissä ja ryhmässä oppimisen edut ja haasteet

lasten oppimiseen ja ilonpitoon. Kerhon suunnitteluvaiheessa näitä täytyy pohtia ja kerho-toiminnan kulkiessa on pystyttävä soveltaa, jotta ryhmätoiminnasta voi saada kaiken irti.

Ryhmätoiminta voi opettaa paljon taitoja kaikille (Carnegie Mellon University (CMU), i.a.-a). Yhdessä voidaan keskittyä haastavampiin ja laajempiin tehtäviin, joko keskittyen niihin yhdessä tai jakaen tehtäviä jäsenten kesken. Nuorille ryhmässä tulee esiin useita näkökulmia ja mahdollisuus saada tukea muilta haasteissa, jotka ovat vaikeita tietyille oppilaille tai lapsille. Ryhmätoiminnassa voidaan saada ystäviä ja antaa ryhmäläisille paremman yhteisöllisyyden tuntemuksen. Ryhmissä pystytään omaksumaan erilaisia rooleja, joissa ryhmien jäsenet tuntevat olonsa mukaviksi. Ryhmässä opitaan suunnittelua ja keskustelutaitoja ja voidaan saada sosiaalista tukea ja rohkaisua muiden ryhmäläisten kanssa yhdessä toimimisen aikana. Ryhmätehtävien antamista täytyy miettiä tarkasti, koska vaikka ryhmätyössä on hyviä mahdollisuuksia oppimiseen, nämä mahdollisuudet eivät tule esiin kaikissa tehtävissä tai kaikilla ryhmäläisillä. Ryhmätoimintaan osallistuville henkilöille voi tulla negatiivisiakin kokemuksia oppimiseensa ryhmässä toimimisessa. Huonosti ryhmään sopeutuvat voivat joutua kiusaamisen kohteeksi ryhmän sisällä ja hiljaisempien lasten voi olla vaikea esittää mielipiteitään tai osallistua keskusteluun.

Valitettavasti ryhmätoiminnassa esiintyy helposti vaikeuksia (CMU. i.a. -b). Syyt näihin vaikeuksiin esiintyvät usein ryhmien koordinoinnissa, jota ryhmässä toimiminen vaatii. Ryhmien suuruus aiheuttaa vaikeuksia ryhmien koordinoinnissa ryhmien jäsenille ja ohjaajille. Nämä vaikeudet kasvavat ryhmien kasvaessa ja jos annetut tehtävät vaativat yhteistyötä. Ryhmissä voi olla myös vain muiden mukana kulkijoita, jotka jättävät muut tekemään yhteisiä tehtäviä. Ryhmien sisällä voi myös tapahtua konfliktia, jota voi olla vaikeampi huomata ryhmän ulkopuolelta. Ryhmissä jotkut jäsenet saattavat pelätä antaa omia mielipiteitään, jos ne menevät ryhmässä suosituinta mielipidettä vastaan. Vaikka ryhmätoimintaan sisältyy paljon haasteita ja mahdollisia epäonnistumisia, voidaan ne välttää hyvällä suunnittelulla ja ohjaukseen panostamalla. On hyvä muistaa, että ryhmien ohjaajakin oppii ryhmässä ja kokemus vaikeuksista voi auttaa myös välttämään niitä.

3.5 Kielitaitoisuuden lisääntyminen

Niemitalo-Haapola ym. (2020, s. 337) selittää, että maailmassa monikielisyys on yleistä monille lapsille. Monikielisyyden voi määritellä kielellisen taitotason, käytön tai kielialtistumisen mukaan. Se sisältää ajatuksen lapsen kyvystä omaksua enemmän kuin vain yhtä kieltä, ja ymmärrettävästi monikielisen lapsen kielenkehitys eroaa niiden lasten kielen kehityksestä, jotka ovat yksikielisiä. Monikulttuurillisuus voi myös liittyä monikielisyyteen. Molemmat lisäävät uusia haasteita lasten varhaiskasvatustoiminnassa. Nämä haasteet ilmenvät yleensä lapsen kielen ja kulttuurien omaksumisessa ja kehittämisessä, ja auttavat valtaväestön kielen oppimisessa tai omaksumisessa.

Verkama (i.a.) puhuu, lapsien olevan luontainen kiinnostus kaikkeen uuteen. Lapsilta voi onnistua kieliin tarttuminen leikin ja toiminnan avulla. Koulun ulkopuolella tapahtuvassa kielten oppimisessa on hyötynsä, koska lasten ei tarvitse murehtia heidän suorituksensa arvioinnista ja virheiden pelon paine on pienempi. Leikki on lapsille oppimisen keino, joka sopii kielten oppimiseen. Esimerkiksi hassuttelun ja roolileikkien avulla kieliä voi harjoittaa monimuotoisilla tavoilla. Keskittymällä toiminnassa positiiviseen kokeiluun eikä oikeinkielisyyteen, voi ruokkia lasten luontaista kiinnostusta uuteen ja tukea heidän rohkeuttansa uuden kokeiluun itse.

4 Mihin kirjasto voi keskittyä alakoululaisten kerhotoiminnassa

Kerhotoiminta, joka tapahtuu kirjaston työntekijöiden ylläpitämänä, täytyy perustella itsensä kirjaston tehtäviin sopivana. Suomen kirjastolaissa olevista tehtävistä parhaiten kirjastokerhoa koskeviksi voidaan ajatella, olevan tilojen tarjoaminen oppimiseen, harrastamiseen ja kulttuurin ja lukemisen ja kirjallisuuden edistäminen (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §). Yleisten kirjastojen muut tehtävät ovat aineistoon, tietoon ja kulttuurisisältöön pääsyn tarjoaminen, monipuolisen kokoelman ylläpitäminen, tiedon hankinnan tukeminen ja tietopalvelun tarjoaminen ja yhteiskunnallisen ja kulttuurillisen vuoropuhelun edistämiseen (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 6 §).

Kerhon paikka on helppo selittää kirjaston tehtäviin sopivana. Kirjastokerho voi toimia osana kirjaston mahdollistamaa harrastustoimintaa. Kerholla on mahdollisuus opettaa kirjaston aineistosta ja myös kulttuurista. Konkreettinen hyöty kerhosta kirjastolle voi olla kävijöiden lukemiseen innostaminen, lasten kouluttaminen kirjaston käyttöön tai lasten lukuharrastuksen ja samalla kirjaston käytön tukeminen.

Isoaho (2021) kirjoittaa, että kirjaston kerhoissa järjestetty ohjelma on kevyttä ja monipuolista toimintaa, johon sisältyy kirjallisuuteen tutustumista, kirjoittamisen harjoittelun tehtäviä, askartelua ja satuhetkiä. Kerhoja voidaan järjestää monille luokka- ja ikäryhmille ja niihin osallistuakseen ei pakosta tarvitse osata edes vielä lukea, jos ikäryhmän jäsenillä se on vasta alussa. Kirjastojen kerhojen toiminnassa esiin tuodaan median lukutaito. Kirjaston kerhoissa tutustutaan kirjojen ja tarinoiden lisäksi moniin eri mediamuotoihin. Erilaisten medioiden monilukutaito on osana nykyisten kirjastojen kerhoja. Kerhossa voi tutustua sarjakuviiin ja harjoitella niiden tekemistä, legoilla rakentaminen on suosittua, voidaan järjestää lauta- ja videopeleihin keskittyviä kerhopäiviä, elokuvapäivä ja pakopelejä. Kirjastolla on kerhopaikkana vielä muita omia positiivisia puolia. Osa kirjastoaineistoista on välittömästi saatavilla kerhotoimintaa varten ja nykyään varaukset toimivat niin tehokkaasti, että kaikki saavat pienellä ennakoinnilla kirjastoon paljon kerhoon sopivaa aineistoa. Kirjastoille kerhotoiminta on myös hyvä väylä tai keino viestiä lapsille muusta kirjaston järjestämästä toiminnasta, esimerkiksi tapahtumista ja lukudiplomeista.

Heikkilä-Halttunen (2015 s. 195–196) mukaan lukudiplomi on vapaaehtoiseen lukemiseen perustuva lukuharrastuksen ylläpitämiskeino. Sitä varten luetaan tietty määrä kirjoja. Kirjat voidaan valita monilla eri tavoilla. Lasten kirjojen valitsemisessa lukudiplomiin voidaan tehdä yhteistyötä koulujen ja kirjastoiden välillä. Lukudiplomi ei toimi kaikille lapsille ja saattaa aiheuttaa haastetta ja painetta joillekin, kun taas muita se kannustaa lukemaan ja ajattelemaan asioita, kuten genren valitseminen vapaamuotoisesti. Nykyään lukudiplomeissa myös kannustetaan monikulttuurillisten näkökulmien valintoihin. Lukudiplomikirjojen valikoimissa pitäisi myös ottaa huomioon eri kieltä puhuvat ja maahanmuuttajalapset.

Heikkilä-Halttunen (2015 s.195–196) kertoo, että kirjastoissa ja kouluissa on myös kasvanut suosituksi lasten lukemiseen kannustamiskeinona lukutoukka. Lukutoukka on lukukampanja, joka on lukudiplomia vieläkin vapaamuotoisempi. Lukutoukassa lapset saavat valita itse ihan minkä tahansa kirjan, jonka he lukevat. Kun kirja on luettu, sen nimi kirjoitetaan palloon ja pallo kiinnitetään lukutoukan jatkeeksi. Hyvin lukemiseen kannustettujen lasten kanssa voidaan saada aikaan lukutoukka, joka kulkee ympäri seiniä. Näin kirjat, joita lapset ovat lukeneet, näkyvät kaikille ja kannustavat muitakin lapsia.

Heikkilä-Halttunen (2015 s.197) kirjoittaa kirjavinkkauksesta, että se on ollut pitkään mukana lukemiseen innostamisessa. Kirjavinkkauksella on yksinkertainen tarkoitus saada lapsi lukemaan. Kirjavinkkauksessa on vetäjänä vinkkari tai vinkkareita on useampia ja he kertovat kokemastaan lukuelämyksestä, kirjan hahmoista, tapahtumista ja tunnelmista. Vinkattavasta kirjasta usein luetaan katkelmia. Kirjavinkkauksessa yritetään saada lapsi kiinnostumaan kirjasta. Loppuratkaisuja ja suuria käännteitä ei kirjojenvinkkauksessa yleensä paljasteta. Kirjavinkkaus on varsinkin kirjastoammattilaisten ahkera tehtävä ja he tekevät tätä kirjastossa, kouluissa ja muualla. Kouluissa tehtyä kirjavinkkausta mukautetaan luokka-asteiden mukaan ja kirjavinkkaus on osana kirjaston käytön opetusta. Kirjavinkkaus keskitetään myös eri kirjagenreihin ja vinkattavan kirjan kirjailijasta ja heidän muista teoksista voidaan kertoa kirjavinkkauksessa. Lapsia voi kannustaa vinkkaamaan lempikirjojaan myös. Lasten keskinäinen kirjavinkkaaminen ja kaverivinkkaaminen voi olla tehokkaampaa kuin aikuisen tekemä vinkkaus, koska lapset kiinnostuvat paremmin kavereiensa tai luokkatovereidensa vinkkauksesta.

5 Lasten ohjaaminen kerhossa

Lasten ohjaaminen on kerhon suuri haaste ja mahdollisuus. Riippuen millaista kerhoa tahdotaan pitää lapsille ohjausperiaatteesi ja tapasi voivat olla erilaisia. Kerhon ohjaamiseen voi vaikuttaa kerhon koko, henkilökunnan määrä ja heidän osaamisensa ja kerhossa käsiteltävät aiheet ja toiminnot. Lasten ohjaamiseen tarvitaan aina osaavaa henkilökuntaa, joka voi olla suuri haaste monille kerhon aloitusta toivoville. Yhtenä esimerkkinä lasten ohjaukseen tutkin positiivista pedagogiikkaa ja miten se soveltuisi kerhoihin.

Isoaho (2021) kertoo, että nuorimmille alakoululaisille lukutaidon opetteleminen on vielä alussa. Tästä on hyötyäkin lukuinnon saamiseen, koska lukeminen voi olla uutta ja koukuttavaa. Kirjastokerhoissa täytyy huomioida eri ikäryhmät tarkasti. Ykkös- ja kakkosluokkalaisten välillä on monia eroja lukutaidossa ja siinä, kuinka he ryhmittäytyvät. Kirjaston kerhoissa ei kannata aina keskittyä pelkästään kirjallisuuteen ja lukemiseen. Leikinomainen toiminta kerhossa voi toimia joidenkin pienempien lasten kanssa ja kirjat voivat olla vielä niin sanottuna sivutuotteena. Keväisin järjestettyjä kerhoja voi myös yrittää yhdistää lukudiplomiin, joka voi toimia innostajana. Kerhoihin sisältyy yleensä myös aika, jolloin lapset syövät eväitä ja heille suunnitellussa kerhossa tämä aika kannattaa ottaa huomioon. Sarjana järjestettyä kerhoa voi järjestää monina eri vuodenaikoina. Esimerkiksi ne voivat sijoittua koulunvuoden alkuun syksyllä, jolloin lapset etsivät uutta iltapäivätoimintaa tai kesällä, jolloin lapsilla on paljon aikaa.

Leskisenoja (2019 s.30–31) selittää, että lapsiin keskittyvä toiminta, kuten kerhotoiminta, tulee olla lapsilähtöistä ja keskittyä ohjaukseen, joka keskittyy lasten näkemyksiin, tarpeisiin, tunteisiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Aikuiset johtavat ohjaamista ja sen sujuvuutta, mutta lapsille tehty toiminta tulisi olla pedagogisesti perusteltua, jotta lasten tarpeet ja etu ovat osana toiminnan tavoitteita.

Leskisenoja (2019 s.40–43) puhuu kirjassaan positiivisen pedagogiikan mukaisesta ohjauksesta. Haastattelujen kautta hän määritteli positiivista pedagogiikkaa erilaisin tavoin. Yleisenä positiivisen pedagogiikan ymmärrettiin tarkoittavan, että keskitytään positiivisuuteen ja yritetään mahdollistaa hyvää, eikä toimita neutraalisti tai yli tutkita pieleen menneitä asioita varsinkaan lasten kesken. Luonteen rakentaminen ja lapsen välittävä kohtaaminen

ovat osana tätä toimintaa. Positiivisessa pedagogiikassa yritetään myös edistää lasten hyvinvointia ja antaa heille myönteisiä tunteita. Lasten hyvinvointi ja positiivisten tunteiden tukeminen auttaa lapsen luonteen rakentamiseen, mahdollistaa lapsille ilmaantuviin ongelmiin puuttumisen aikaisin ja voi lisätä lasten onnellisuutta. Lasten hyvinvointi ja onnellisuus ovat lasten vanhemmillekin tärkeä tulos, jota monet heistä tahtovat heidän lapsilleen järjestetystä toiminnasta.

Heikkilä-Halttunen (2015 s. 193) ohjeistaa, että luettua tekstiä kannattaa työstää toiminnallisilla menetelmin. Toiminnallisilla menetelmillä on viime aikoina todettu olevan hyötyä motiivoinnissa lukuharrastukseen. Kirjallisuutta, jota luetaan, voidaan ryhmissä työstää eri taitteenlajien keinoin. Kirjallisuuteen perustuvan taideteoksen luomisharjoitukset, sarjakuvat ja näytelmien luominen. Kuorossa lukeminen ei enää ole suosittua, mutta ääneen lukemiseen kannattaa panostaa, koska sillä on havaittu olevan parantava vaikutus joidenkin lasten lukutaidolle ja ymmärtämiselle.

Ikonen, Innanen ja Tikkinen (2015 s.52–53) kertoo, että pelit ja pelillisuus ovat hyviä keinoja ohjata lapsia tarinoiden ja yhteiseen toimintaan innostamisessa. Pelit ovat lasten omaa toimintaa. Pelit voivat houkutella lapsia innostumaan lukemiseen, kuvittamiseen, kirjoittamiseen ja erilaisiin suullisten ilmaisujen maailmoihin. Pelillistämisen keinoja pidetään moderneina pedagogisina keinoina. Pelimaailmat voivat tuottaa oppilaille monipuolisia ja mielikuvituksellisia kokemuksia ja heille se ei pääty, kun peli on loppunut, vaan niiden maailma voi muuttua omiksi pelitarinoiksi. Kerhossa pelattaviin peleihin voi kuulua lautapelejä ja videopelejä. Tapoja innostaa lapsia pelien kautta voi olla tarinoiden luominen pelimaailmoista tai antaa lasten yrittää käyttää mielikuvitustaan ja suunnitella oma peli.

6 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteuttaminen

6.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tehtävät

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani on kartoittaa suomen yleisten kirjastojen alakouluikäisille järjestettyä kerhotoimintaa. Tarkoituksenani on selvittää, kuinka yleistä kerhotoimintaa on suomen kirjastoissa, mihin aikoihin niitä pidetään, mitä aktiviteetteja ja teemoja kerhoilla on ja mitä mielipiteitä ammattilaisilla on kerhosta. Opinnäytetyössä selvitetään myös kävijämäärät ja mitä kieliä kerhoissa käytetään. Opinnäytetyössä pohditaan myös kerhojen mahdollisuuksia tukea yleisen kirjaston tehtäviä. Haluan myös saada tietoa avointen kysymysten kautta siitä, kuinka kehittää kirjaston kerhotoimintaa. Tahdon myös tietää syitä, miksi jotkut kirjastot eivät pidä kerhoa lapsille.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, jossa sain tuloksia kyselyn vaihtoehtoja tarjoavien kysymysten, monivalintakysymysten ja asteikkokysymysten ja avointen kysymyksien avulla. Kyselyssä oli valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja, joista vastaajat voivat valita sopivimman vaihtoehdon. Kysely oli suunnattu yleisten kirjastojen lastenkirjaston työtä tekeville ammattilaisille, koska heillä voi olla hyödyllistä aiheeseen liittyvää tietoa ja laadullista arvoa antavaa näkökulmaa. Kyselyyn vastattiin anonymisti. Kysely sisältää myös joitakin avoimia kysymyksiä, joihin vastaajat voivat kertoa näkemyksiään laajemmin. Avoimet kysymykset edustavat laadullista tutkimusta, mutta en odota kaikkien vastaavan niihin kyselyssä. Avointen kysymysten avulla toivon saavani vastauksia, joita en itse ajatellut ja jotka avaavat kirjaston työntekijöiden mielipiteitä.

Avoimet kysymykset ovat ensisijaisesti kvalitatiivisen tutkimuksen kysymyksiä, mutta Heikkilä (2014 s. 47) kertoo, että kvantitatiivisessa kyselyssä, kuten kysymyslomakkeissa tai verkkokyselyissä, voidaan käyttää myös avoimia kysymyksiä saamaan vastauksia, joita ei osattu ennakoida vastausvaihtoehdoilla. Kyselyn avoimet kysymykset kuitenkin rajaavat saadut avoimet vastaukset kysymyksen aiheen mukaan. Avoimien kysymysten laatiminen on helppoa, mutta niiden käsittely on työlästä. Avoimet kysymykset jätetään usein vastaamatta.

Käytän tiedon keruuseen verkossa toteutettavaa Webropol-kyselyä. Verkossa toteutettavista kyselyistä Heikkilä (2014 s. 67–68) kertoo, että ne ovat hyvin soveltuva menetelmä ja sitä varten on olemassa erilaisia sovelluksia, joista käytän Webropol-ohjelmaa. Verkossa toteutettavan kyselyn luominen ja jakaminen ei ole taloudellisesti haastavaa. Kysely sopii moniin eri laitteisiin, joissa on internetyhteys. Tulokset tulevat välittömästi ja kaikki tieto on helposti siirrettävissä muihin ohjelmiin, kuten exceliin ja wordiin.

6.3 Kyselyn sisältö

Tein kyselyni internet kyselynä Webropol-palvelun kautta. Tehtäväni kohteena oli ensimmäisenä kerhojen yleisyyden kartoittaminen, joten ensimmäinen kysymykseni oli missä maakunnassa vastaajan kirjasto sijaitsee. Tämän jälkeen kyselyssä kysytään itse kerhosta eli onko vastaaja pitänyt kerhoa vai ei. Ei-vastauksen suunnittelin johtavan muihin kysymyksiin kuin kyllä vastaajien ja kyllä-vastauksia oli useampia. Kyllä-vastausvaihtoehtoja oli kolme kerhojen järjestämisaajan mukaan. Kyllä-vastauksen vaihtoehdot olivat kerran viikossa, kerran kahdessa viikossa, kerran kuussa ja säännöllisesti, mutta harvemmin kuin kerran kuussa.

Kysely haarautuu kahteen riippuen heidän vastauksestaan kysymykseen 2. Kyllä-vastaajat saivat omia kysymyksiään ja ei-vastaajat saivat omansa. Ei-vastaajien osuus sisälsi kolme kysymystä. Heidän osiossaan kysyin ensin ovatko he pitäneet koskaan aikaisemmin ja suunnittelevatko he tällä hetkellä kerhon aloittamista. Viimeinen kysymys ei-vastaajille oli avoin kysymys, jossa pyysin vastaajia kertomaan mahdollisia syitä miksi heidän kirjastossaan ei ole kerhoa. Vastaajille, joilla ei ole pidetty kirjastokerhoa kysely loppui tähän. Yritin myös ristiin vertailla kysymystä 1 ja 2, jotta voin nähdä, missä maakunnista kerhoja ilmeni eniten.

Kyllä-vastaajat eivät näe ei-vastaajien kysymyksiä aikaisempia kysymyksiä. He siirtyvät niiden yli seuraaviin kysymyksiin, joissa kysytään heiltä lisää tietoa kerhosta, jota he pitävät. Tältä ryhmältä kysely kysyy seuraavaksi mille ikäluokille he pitävät kerhoja. Kysymys on monivalintainen, jotta vastaajat voivat valita useamman sopivan vaihtoehdon. Koska keskityn ala-asteen ikäluokkiin vastausvaihtoehdot ovat koululuokissa ensimmäisestä kuudenteen luokkaan. Tämän jälkeen tulee kysymys kerhojen teemoista eli mihin teemoihin

kerho keskittyy. Kysymys on monivalintainen, koska kerhot voivat keskittyä useampiin teemoihinkin. Vastausvaihtoehdot ovat kirjallisuus, lukeminen, kirjavinkkaus, Lautapelit, korttipelit, videopelit (esim. Minecraft), elokuvat, tiettyyn kirjasarjaan liittyvät kerhot (kuten Muumit, Soturikissat, Harry Potter etc.), sarjakuvat, musiikki, monilukutaito, teknologioiden oppiminen (esim. koodaus, robotiikka), legot ja muu rakentaminen, sanataide, muita teemoja, kerro mitä ja tällä viimeisellä vaihtoehdolla on vapaa vastaus laatikko, johon vastaaja voi kirjoittaa lisätietoa.

Tätä seuraa samankaltainen monivalintakysymys, jossa kysytään mitä toimintaa kerhossa on. Vaihtoehdot ovat luetaan, piirretään, tehdään sarjakuvia, rakennetaan (esim. legoilla tai pahvilla), askarrellaan, lauletaan tai soitetaan musiikkia, tanssitaan, liikutaan tai ulkoillaan, katsotaan elokuvia, käytetään tietotekniikkaa (tabletteja, tietokoneita yms.), laitetaan ruokaa tai leivotaan, muuta, mitä. Kohta "muuta, mitä" antaa myös vaihtoehdon kertoa lisää.

Tämän jälkeen on kysymys vierailijoista ja se on avoin kysymyslaatikko. Olin itse käyttänyt vierailijoita kirjastokerhoissa, joissa olin mukana ja tahdoin tietää tällä kysymyksellä, että tapahtuuko näitä muualla ja millaisia vierailijoita kirjastot kutsuvat. Seuraavassa kysymyksessä kysytään, että jos alueellanne suoritetaan lukudiplomia, tukeeko kirjastokerho lukudiplomin suorittamista. Kysymykseen voi vastata kyllä tai ei. Kyllä-vastauksen kentässä on vapaaehtoinen vastausalue, johon voi kirjoittaa miten. Tämän jälkeen kysyn kerhon ajankohtia. Vastausvaihtoehdot ovat, ennen koulupäivää, koulunpäivän jälkeen, viikonloppuna, kesälomalla, muu mainitsematon aika ja muu-kohtaan voi vastata vapaasti.

Seuraava kysymys kysyy, millä kielillä kerhoa on pidetty ja vaihtoehdot ovat suomi, ruotsi, englanti, venäjä ja muu, johon vastaaja saa kirjoittaa vapaasti useita muita kieliä. Tämä kysymys on monivalintainen ja pakollinen.

Seuraavassa kysymyksessä kysytään, missä kirjastokerhoa fyysisesti pidetään. Voin ennakoida, että suurin osa pitää kerhoa kirjastossa, joten kirjastovaihtoehdossa on vapaa vastauslaatikko, johon voidaan kertoa missä kirjaston sisällä kerhoja pidetään. Onko kerhoille omaa tilaa vai pidetäänkö niitä kirjastojen osastoilla esim. Lastenosastolla. Kysymys on pakollinen.

Tämän jälkeinen kysymys kysyy kerholaisten suurin piirteistä määrää. Kysymys on pakollinen ja vaatii vastausta numeroina.

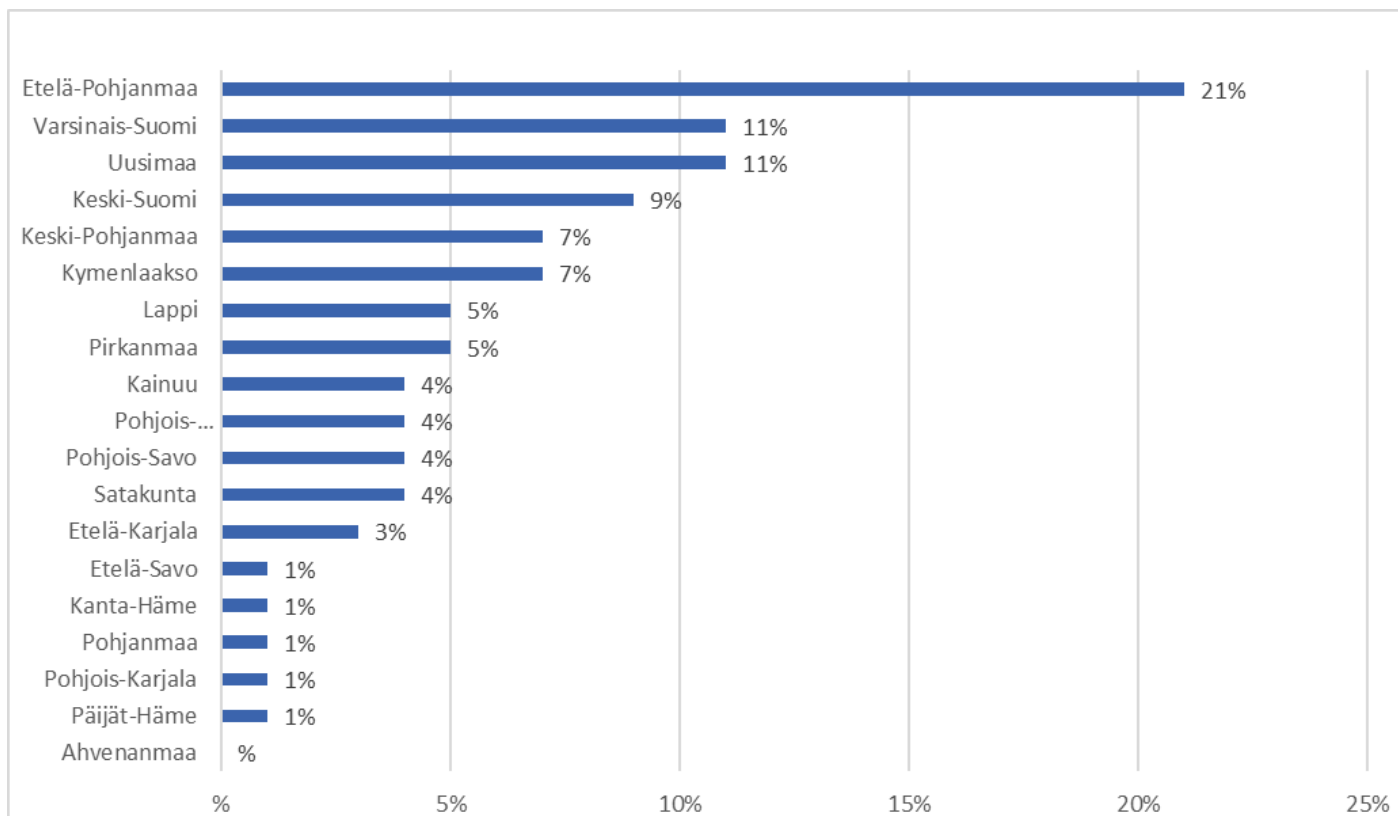
Tämän jälkeen on asteikollinen mielipidekysymys, joka kysyy vastaajilta asteikolla, mitä mieltä he ovat väittämästä. Väittämät pyytävät vastaajia kertomaan miten tärkeää kerhotoiminta on vaihtoehdolle. Esimerkiksi Lisääkö kirjasto lukuintoa, opettaa itseilmaisua tai on osana kirjaston arkea. Vastaukset annetaan asteikolla 1 ei ollenkaan tärkeä - 5 erittäin tärkeä. Kysely ei myöskään ole pakollinen, koska oletan, että asiakkailta ei ole vahvaa mieltä tiettyihin kysymyksiin.

Kyselyn viimeiset kysymykset ovat kaksi avointa kysymystä. Ensimmäinen avoin kysymys pyytää vastaajaa kertomaan vapaasti kerhostaan ja mikä siinä on heille tärkeää. Kysymyksen vastaus on vapaaehtoinen ja siihen voi kirjoittaa paljon tekstiä. Sen jälkeinen ja viimeinen kysymys on samankaltainen ja kysyy vastaajilta kehittämisideoita kirjastokerhoihin tai miten he ovat kehittäneet omaa kerhoa.

Välitin kyselyn vastaajille ensin kirjastot.fi-verkkosivujen kautta. Lähetin sen heille saatekirjeen kanssa ja kyselyni julkaistiin verkkosivujen ammattikalenteriosiossa. Vastaus aikaa annoin kyselylle 3.10. –15.10.2022. Ensimmäisen viikon aikana vastaajia ei tätä kautta tullut niin ripeästi kuin toivoin, joten lähetin kyselyn saatekirjeineen seuraavaksi jokaisen Suomen maakuntien suurimpien kirjastojen sähköpostiin. Lisäsin pyynnön saatekirjeeseen, että voisivatko he jakaa kyselyä muille kirjastoille verkossaan. Tämä alkoi tuottamaan tulosta paremmin ja saavutin eräpäivään mennessä vastaajamäärän, johon olin tyytyväinen.

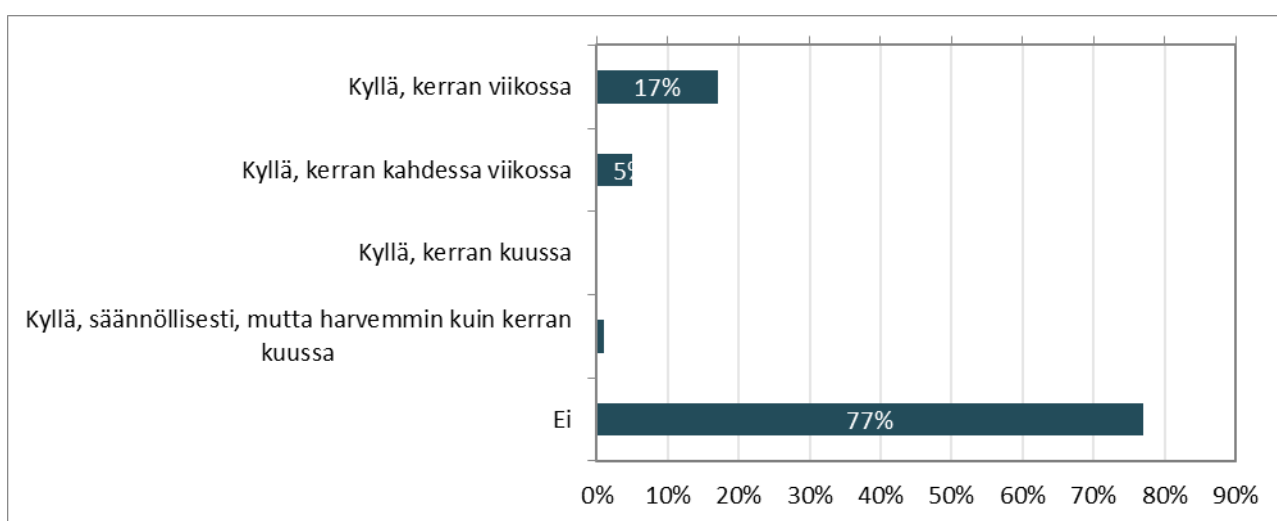
6.4 KYSELYN TULOKSET

Vastaajia kyselyyn oli 76. Eniten vastaajia oli Etelä-Pohjanmaalta 16 (21%), Varsinais-Suomesta 8 (11%), Uusimaalta 8 (11%) ja Keski-Suomesta 7 (9%). Taulukossa maakuntajako on esitetty suuruusjärjestyksessä vastaajamäärän mukaan.

Kuvio 1. Kysymys 1. Kirjastonne maakunta?

Kysymyksessä kerhon pitämisestä viimeisen vuoden aikana jako oli "Kyllä, kerran viikossa", 13, (17,1%), "Kyllä, kerran kahdessa viikossa", 4, (5,3%), "Kyllä, kerran kuussa", 0, "Kyllä, säännöllisesti, mutta harvemmin kuin kerran kuussa", 1, (1,3%), ja "Ei", 58, (76,3%). Vastaajien määrä kysymykseen oli 76.

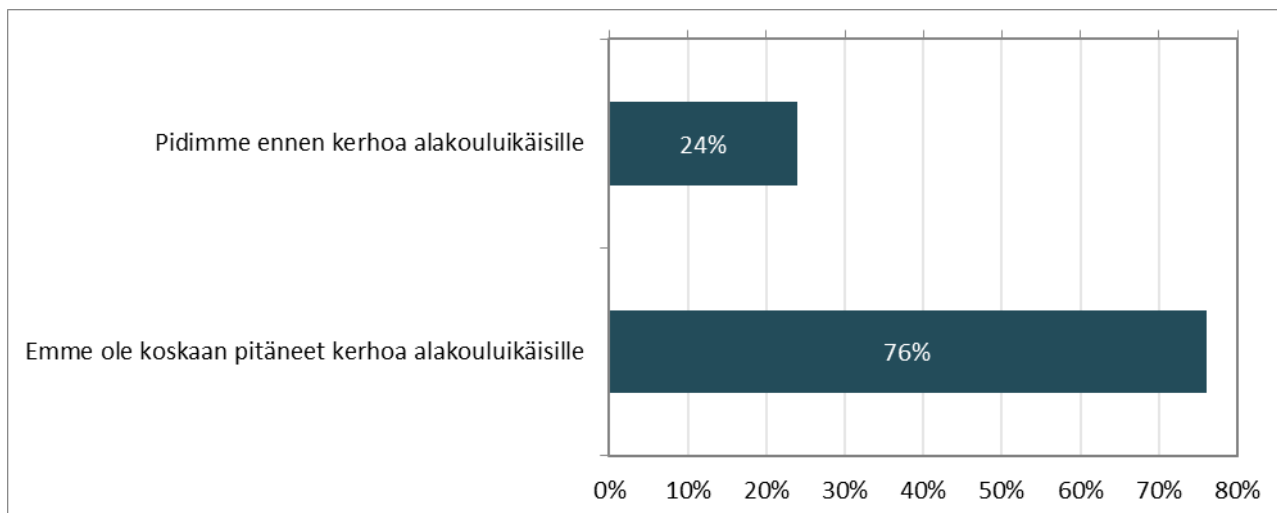
Kuvio 2. Kysymys 2. Pidittekö viime vuoden aikana kirjastokerhoa säännöllisesti alakouluikäisille lapsille? (esim. viikoittain tai joka toinen viikko.)

Ristiintaulukoin kysymykset 1 ja 2, jotta näkisin millä maakunnilla kerhoja ilmeni eniten. Eniten kerhoja ilmeni Etelä-Pohjanmaalla, josta oli myös eniten vastaajia. Etelä-Pohjanmaa 3 Kyllä, kerran viikossa, 2 kerran kahdessa viikossa, Varsinais-Suomi 3 kerran viikossa, Pirkanmaa 2 kerran viikossa, 1 kerran kahdessa viikossa. Vastaaja maakuntien jako näkyy taulukossa eri värein ja numeroiden heidän 2 kysymyksen vastauksen mukaan.

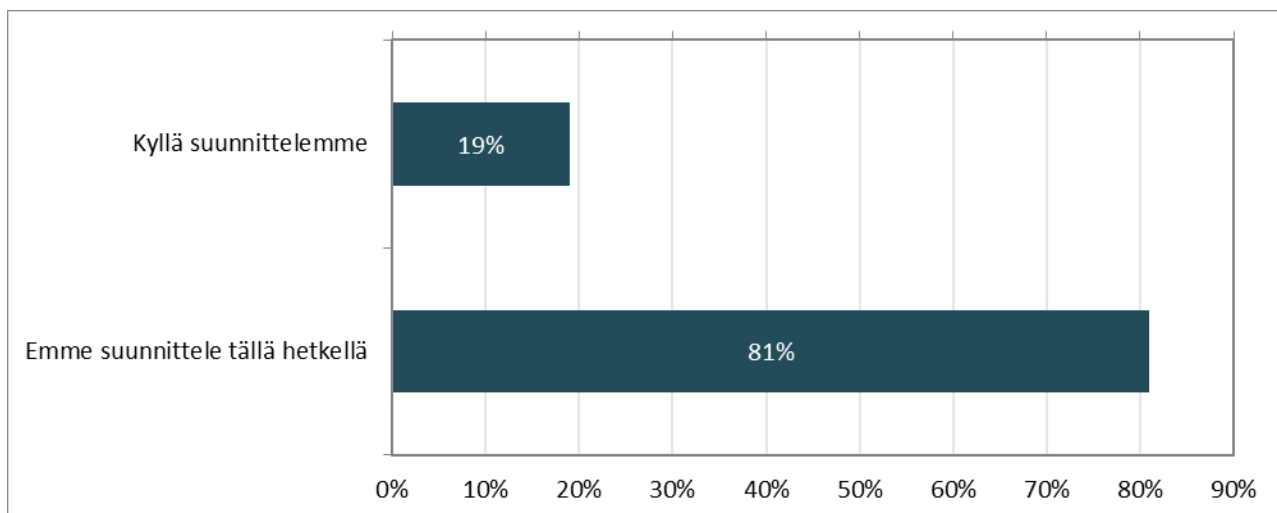
Kuvio 3. Ristiintaulukointi kirjaston maakunnan ja kirjastokerhon pitämisen välillä (Kysymykset 1 ja 2).

Ei-vastaajien kysymyssosiossa kysytään ensiksi, että pitivät he kerhoa ennen ja se kysymys jakautui "Pidimme ennen kerhoa alakouluikäisille" 13 (23,6%) ja "Emme ole koskaan pitäneet kerhoa alakouluikäisille" 42 (76,4%). Vastaajien määrä kysymykseen oli 55.

Kuvio 4. Kysymys 3. Jos kirjastossanne ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, onko pidetty aikaisemmin?

Sen jälkeinen kysymys siitä, että suunnittelevatko vastaajat kerhon aloittamista jakautui: "Kyllä suunnittelemme" 11 (19,0%) "Emme suunnittele tällä hetkellä" 47 (81,0%). Vastaajien määrä kysymykseen oli 58.

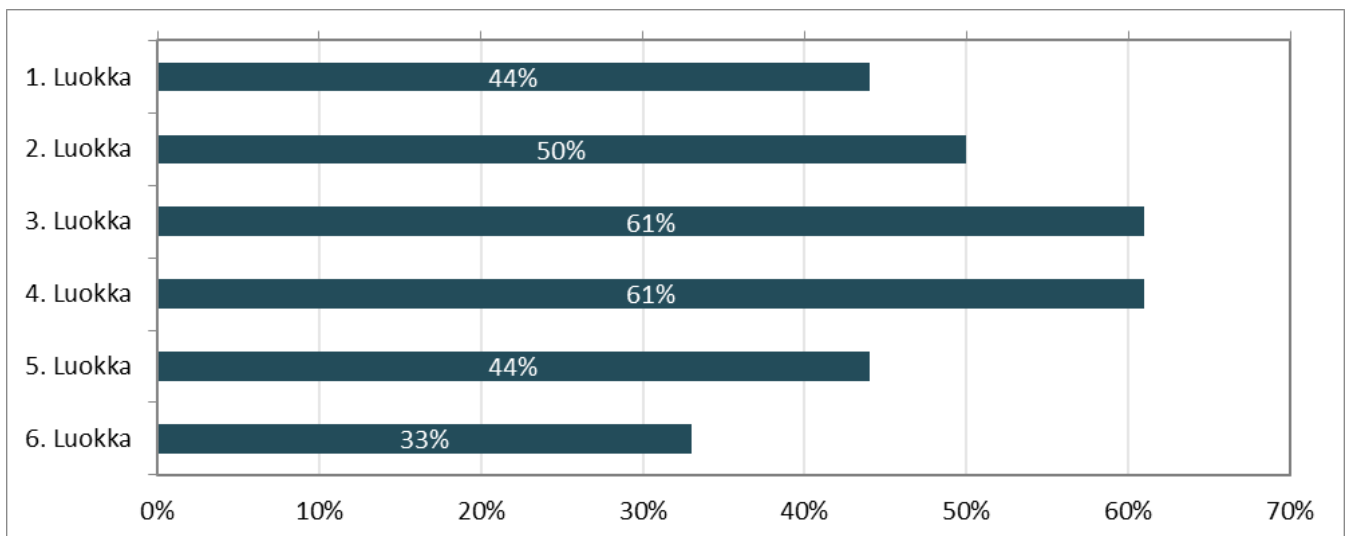

Kuvio 5. Kysymys 4. Jos ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, suunnitteletteko kerhotoiminnan aloittamista?

Kysymys 5 oli avoin kysymys. Siinä pyydettiin kertomaan syitä, miksi teidän kirjastossanne ei ole kirjastokerhoa alakouluikäisille. Vastaajien määrä kysymykseen oli 43. Vastaajien vapaista vastauksista kävi ilmi muutamia tyypillisiä syitä sille, miksi heillä ei ole kirjastokerhoa. Yleisin selvästi oli resurssien puuttuminen, kuten henkilökunnan puute tai ei riittävästi aikaa. Muutama vastaaja vastasi myös mahdollisten osallistujien vähyys tai että kirjaston alueella on jo joku palvelu, joka täyttää kerhon tarpeet, kuten Mannerheimin Lasten

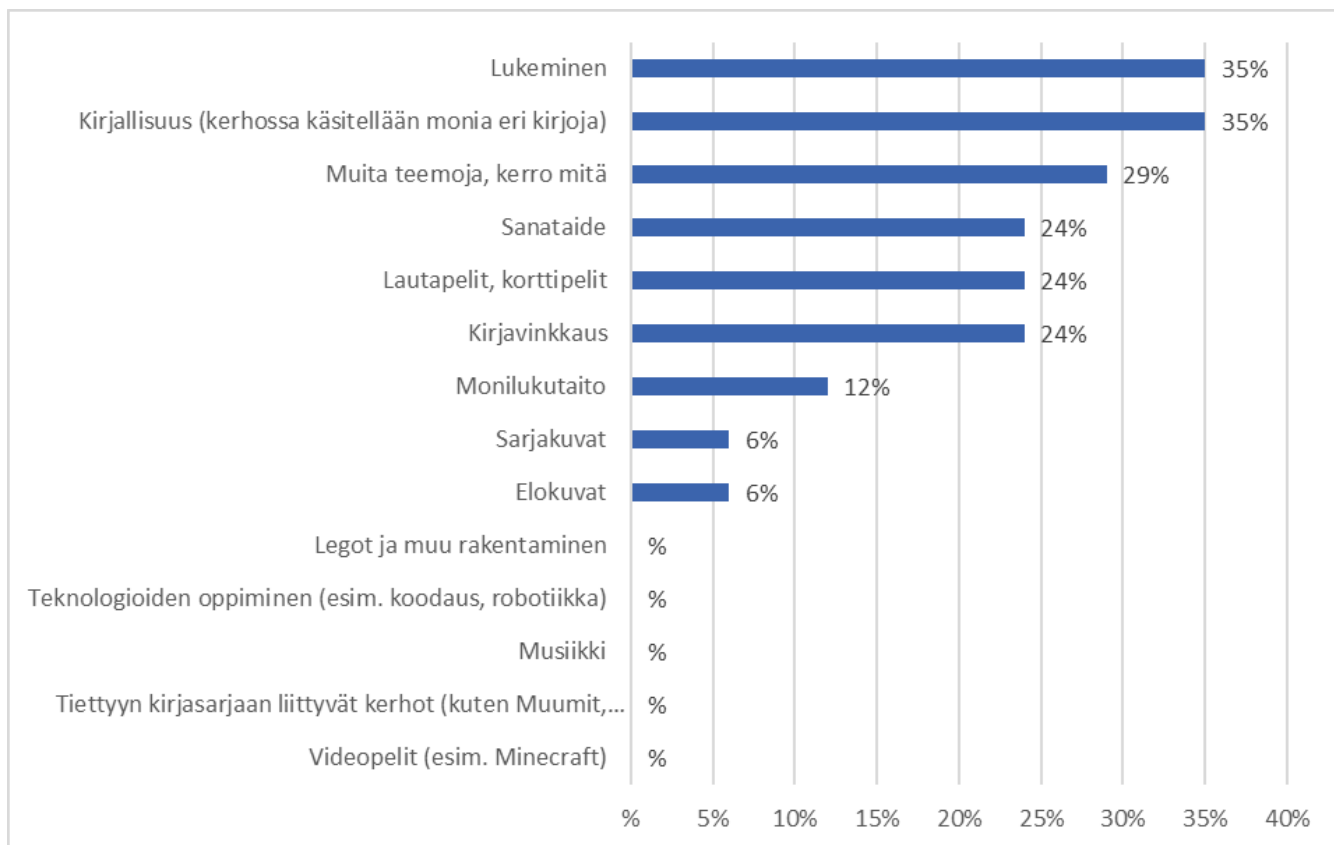
Suojeluliitto tai seurakunta. Yksi vastaaja kertoi myös viime vuosien tapahtumien yhdeksi vaikuttajaksi ” Ennen koronaa kirjastokerhoa pidettiin joka toinen viikko yhtenä päivänä viikossa. Koronan jälkeen yritetään taas aloittaa toiminta, mutta henkilökuntavaje on vaikeuttanut aloittamista.”

Seuraavat kysymykset ovat vastaajille, jotka vastasivat ”kyllä” kysymykseen kaksi, eli he ovat pitäneet kerhoa viimeisen vuoden aikana. Koska vastaajien määrä ei ole suuri verrattuna ”ei” vastaajiin, vain 18 vastaajaa, en käytä prosentteja niiden tulosten merkinnässä. Tämän ryhmän ensimmäinen monivalintakysymys oli Mille alakoululuokille he pitivät kerhoja. Vastausten jako oli ”1. Luokka” 8, ”2. Luokka” 9, ”3. Luokka” 11, ”4. Luokka” 11, ”5. Luokka” 8, ”6. Luokka” 6. Vastaajien määrä kysymykseen oli 18.

Kuvio 6. Kysymys 6. Mille alakoulun luokkalaisille pidätte kerhoja?

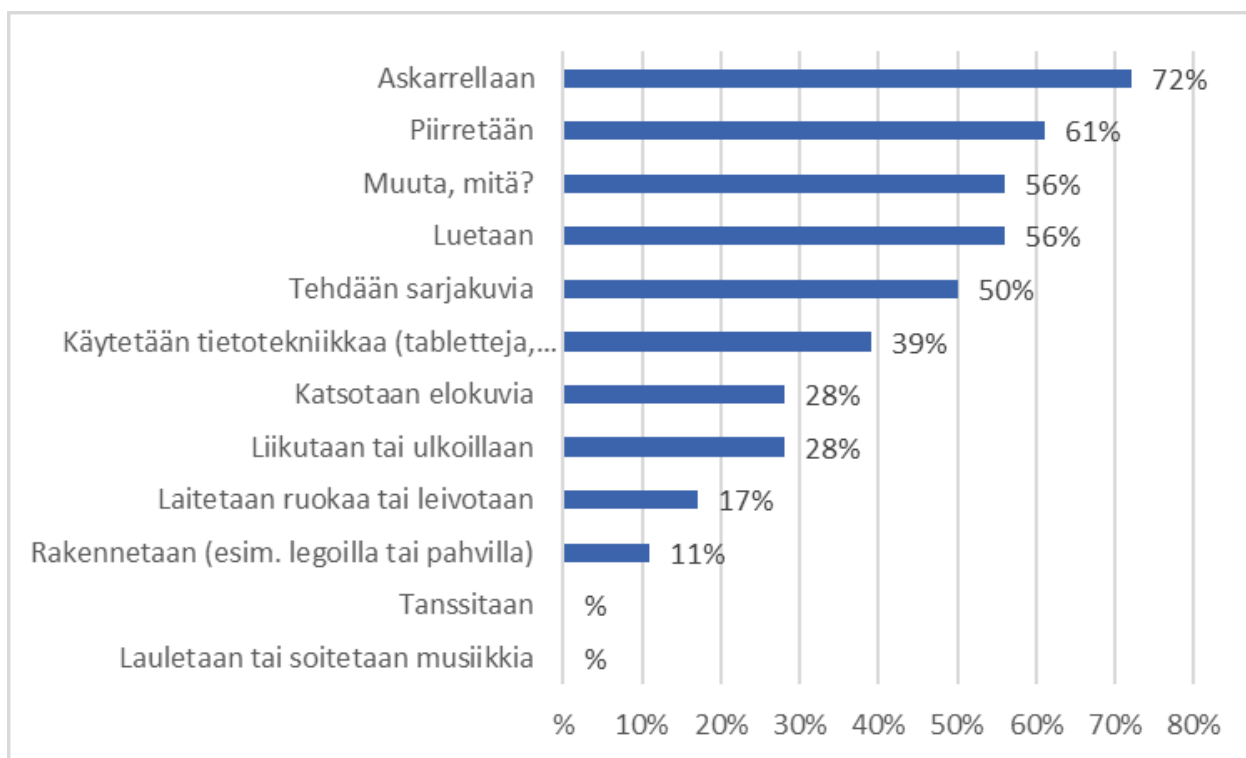
Kysymyksessä 7 kysyttiin, onko kirjastokerhossa jokin teema ja jos on niin mikä. Kysymys kerhojen teemoista jakautui Kirjallisuus (kerhossa käsitellään monia eri kirjoja) 6, ”Lukeminen” 6, ”Kirjavinkkaus” 4, ”Lautapelit, korttipelit” 4, ”Videopelit (esim. Minecraft)” 0, ”Elokuvat” 1, ”Tiettyyn kirjasarjaan liittyvät kerhot (kuten Muumit, Soturikissat, Harry Potter etc.)” 0, ”Sarjakuvat” 1, ”Musiikki” 0, ”Monilukutaito” 2, ”Teknologioiden oppiminen (esim. koodaus, robotiikka)” 0, ”Legot ja muu rakentaminen” 0, ”Sanataide”, 4, ”Muita teemoja, kerro mitä” 5. Vastaajien määrä kysymykseen oli 17.

Kuvio 7. Kysymys 7. Onko teillä tietyn teemaisia kerhoja? Jos on, mitä näistä?

Kysymyksessä 7 oli mahdollista kirjoittaa lisätietoja, jos kirjastokerhossa oli jokin muu teema. Lisätietoa kirjoitti 5 vastaajaa. Vastauksissa korostettiin tarinoiden yhdistelemistä, kuvataidetta ja nukketeatteria. Yksi vastaaja kertoi heillä olevan eräänlainen klubi, jossa lapset voivat tehdä läksyjä.

Kysymyksessä 8 kysyttiin, mitä kerhoissa tehdään. Vastaukset jakaantuivat seuraavasti: "Luetaan" 10, "Piirretään" 11, "Tehdään sarjakuvia" 9, "Rakennetaan (esim. legoilla tai pahvilla)" 2, "Askarrellaan" 13, "Lauletaan tai soitetaan musiikkia" 0, "Tanssitaan" 0, "Liikutaan tai ulkoillaan" 5, "Katsotaan elokuvia" 5, "Käytetään tietotekniikkaa (tabletteja, tietokoneita yms.)" 7, "Laitetaan ruokaa tai leivotaan" 3, "Muuta, mitä?" 10.

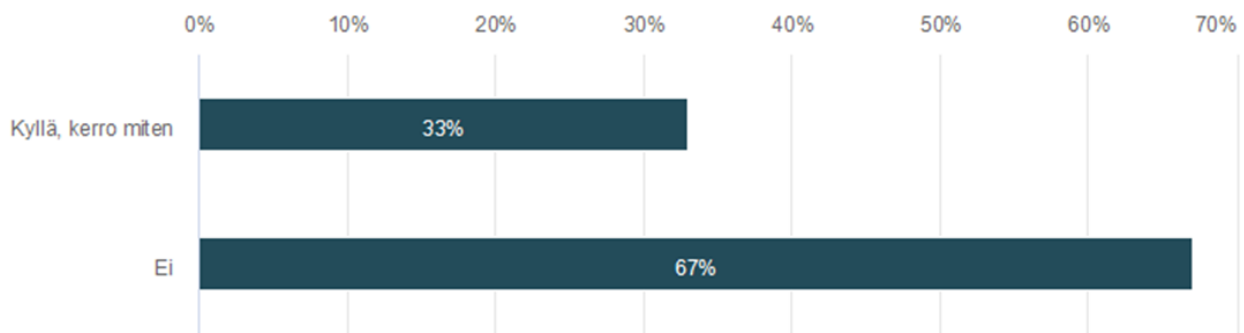

Kuvio 8. Kysymys 8. Mitä Kerhoissa tehdään

Kysymys 8 avoimeen vaihtoehtoon Muita teemoja, kerro mitä vastasi 10 kyselyyn vastaajaa ja kirjoitti lisää tietoa siitä, mitä he tekevät kerhossa. Vastauksissa mainittiin kirjaston käytön opettaminen, kirjoittaminen, sanataide, teatteriharjoittelu ja lauta- ja korttipelit.

Kysymys 9 oli "jos kerho-ohjelmaanne kuuluu vierailijoita, kerro vapaasti millaisia vierailijoita he ovat olleet" oli avoin kysymys ja siihen annettiin 8 vastausta. Vierailijoina kerrottiin olleen lukukoiria, kirjastoalan opiskelijoita ja ulkomaalaisia harjoittelijoita.

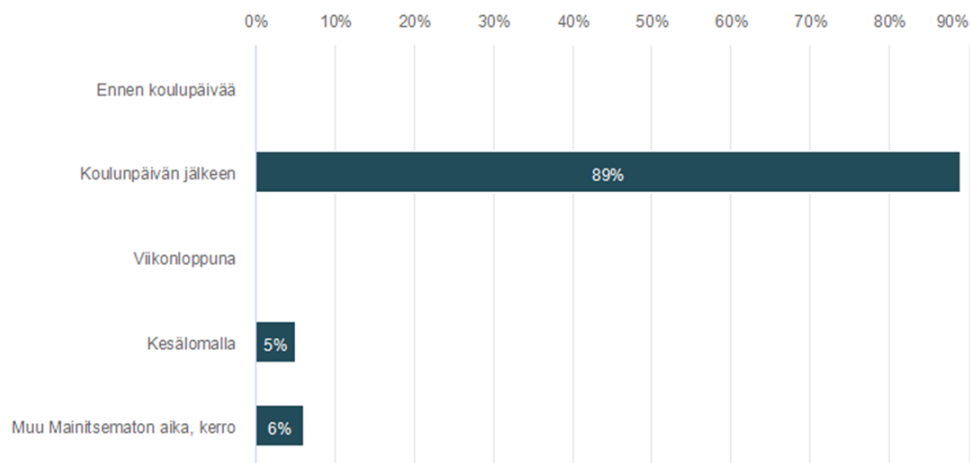
Kysymys 10 tukeeko kerhonne lukudiplomia, jos sitä toimintaa pidetään kirjastossanne, sai yhteensä 18 vastausta, joista "Kyllä, kerro miten" 6 ja "Ei" 12.

Kuvio 9. Kysymys 10. Jos alueellanne suoritetaan lukudiplomia, tukeeko kirjastokerho lukudiplomin suorittamista?

Kysymyksessä 10 oli myös mahdollisuus avoimeen vastaukseen, jossa pystyi antamaan tietoa, miten kirjastokerho tukee lukudiplomia. Avoimia vastauksia kirjoitettiin 6. Melkein kaikki mainitsivat kirjavinkkauksia kirjoihin, jotka kuuluvat lukudiplomiin.

Kysymys 11 oli "Kerhonne kokoontumisen ajankohta" ja sen vastaukset jakautuivat seuraavasti: "Ennen koulupäivää" 0, "Koulupäivän jälkeen" 16, "Viikonloppuna" 0 ja "Muu mainitseminen aika, kerro" 1. Vastaajia oli 18.

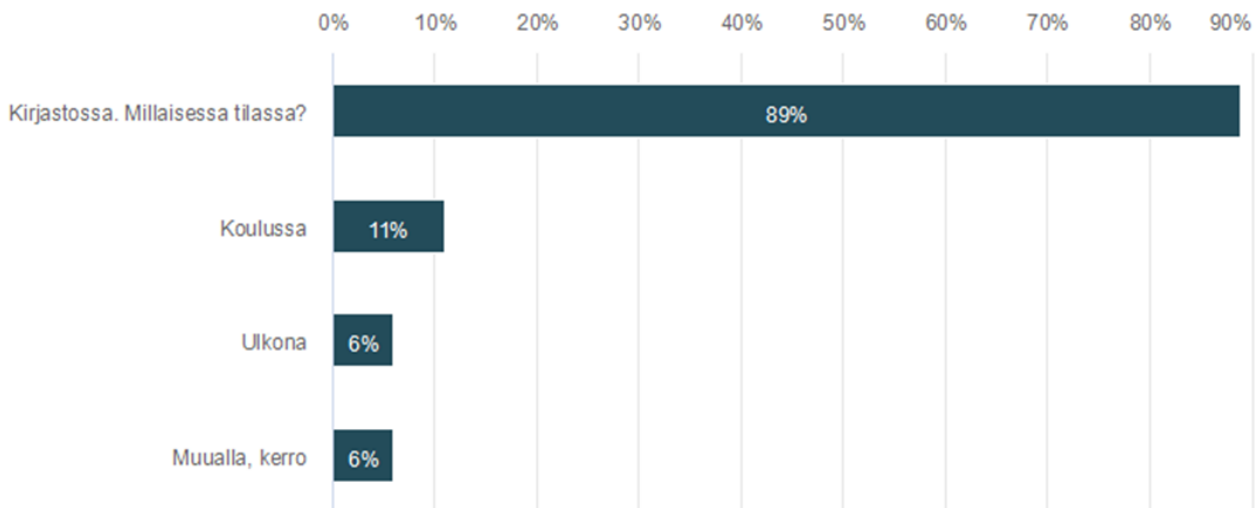

Kuvio 10. Kysymys 11. Kerhonne kokoontumisen ajankohta?

Kielikysymykseen (Kysymys 12) annettujen vastausten perusteella kävi ilmi, että vastaajat olivat ainoastaan pitäneet kerhoja suomen kielellä. Muina vaihtoehtoina olivat ruotsi, englanti, venäjä ja muita kerro, mutta näihin ei vastattu. Vastaajia oli 18.

Seuraavaksi tiedusteltiin, missä kerho kokoontuu (Kysymys 13). 16 Vastaajaa valitsi, että heidän kirjastokerhonsa kokoontuu kirjastossa ja kymmenen heistä selvensi vastaustaan

vastausvaihtoehdossa olevan vapaa vastaus -kohdassa. Kaksi vastaajaa vastasi koulussa, ulkona kokoontuvia kerhoja oli yksi ja muu, kerro kohtaan vastasi yksi ja kertoi paikan olevan nuorisotila. Kysymys oli monivalintainen ja pakollinen.

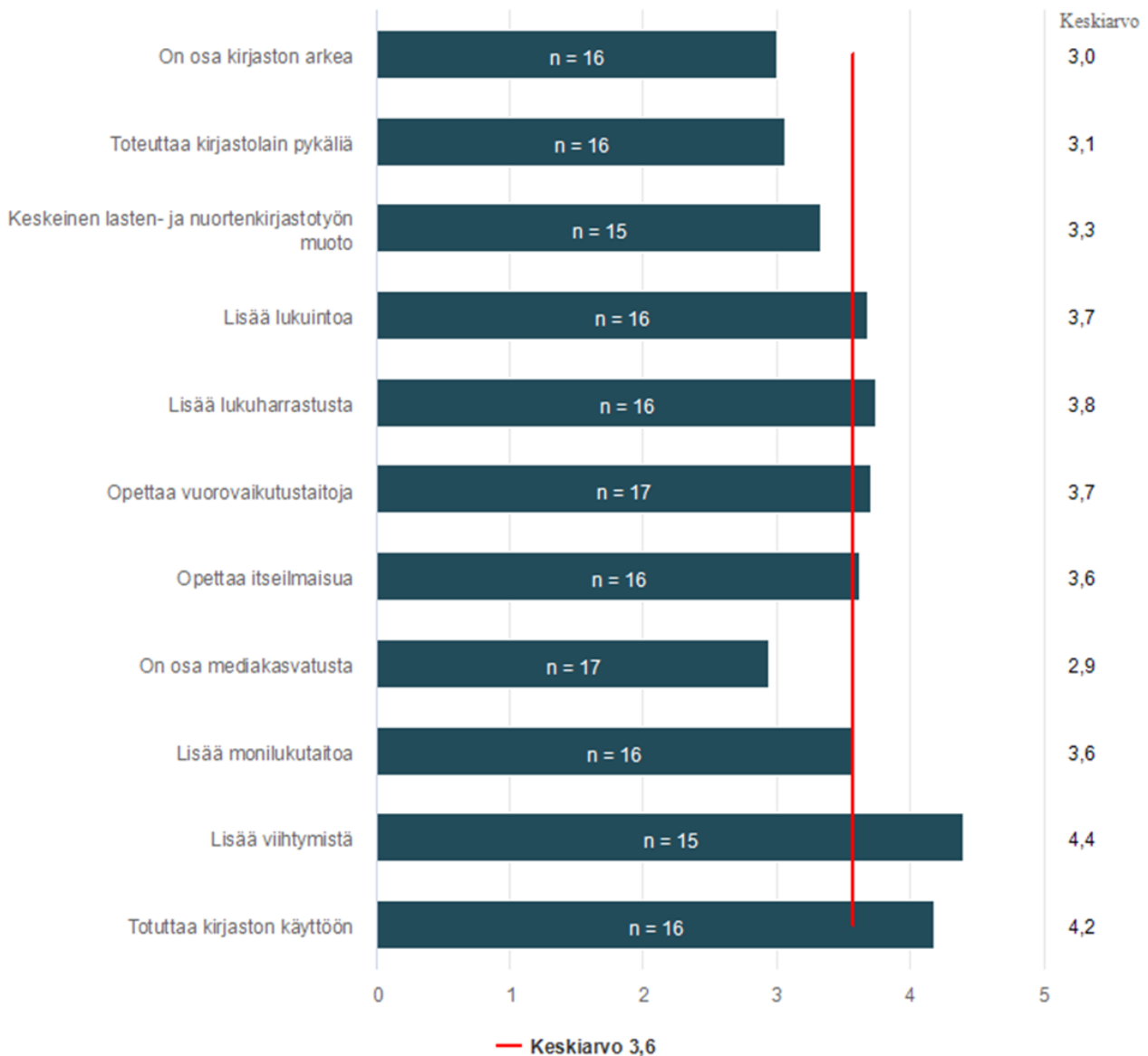

Kuvio 11. Kysymys 13. Missä kerho kokoontuu?

Jos vastaaja valitsi kysymyksessä 13 vaihtoehdon "kirjastossa" hän pystyi myös antamaan lisätietoa asiasta. 13 vastaajaa kirjoitti lisätietoa. Vastauksissa kerrottiin monia kirjaston tiloja, joissa kerho kokoontui. Suosituimmat olivat monitoimitilat ja/tai lasten- ja nuortenosasto, ja yksi kertoi kerhon kokoontuvan "Kirjaston kirjavarastossa, jossa on myös tilaa tällaiselle toiminnalle. Ei mikään pölyinen pikku koppi, vaan toimiva, laaja tila."

Kysymys 14. Vastaajia pyydettiin kertomaan kerholaisten määrä lukuina. Kerholaisten keskiarvoinen määrä on 8,9 kerholaista. Pienin kerho on 3 kerholaista ja suurin kerho vastaajien mukaan oli 30 kerholaista.

Kysymys 15 oli asteikkokysymys, jossa vastaajaa pyydettiin kertomaan kerhotoiminnan merkityksestä kirjastolle ja osallistujille. Asteikossa kysyttiin vastaajia kertomaan mielipiteensä kerhon tärkeydestä väitteeseen viitaten. Asteikko oli 1, (Ei ollenkaan tärkeä) 2, (Jonkin verran tärkeä) 3, (Melko tärkeä) 4, (Tärkeä) 5, (Erittäin tärkeä). Punainen viiva näyttää kaikkien taulukon kysymysten keskiarvon. Se näyttää vastausten mielipiteen kerhoista olevan positiivisen puolella yleisesti noin 3,6. Kysymys ei ollut pakollinen, joten keskiarvoa merkitsevät palkkien sisällä lukee kuinka moni vastasi tiettyyn kysymykseen (N=16 tarkoittaa 16 vastaajaa). Yksittäisten mielipiteiden purkaminen löytyy johtopäätöksistä.

Kuvio 12. Kysymys 15. Kerro asteikolla kerhotoiminnan merkityksestä kirjastolle ja osallistujalle?

Kysymyksessä 16 vastaajia pyydettiin kertomaan vapaasti kerhosta ja mikä siinä on tärkeää. Kysymykseen saatiin 16 vastausta. Vastaajat kirjoittivat pitkiä vastauksia, joissa he kertoivat kerhostaan enemmän tietoa tai kertoivat ajatuksiaan kerhoista ja niiden tärkeydestä. Vastaajat kertoivat vastauksissaan kirjastokerhoistaan yleisesti ja he kertoivat yksityiskohtia kerhoistaan, kuten että heillä pidetään teatterikerhoa, nukketatterikerhoa, lukukerhoa ja sanataiteeseen keskittyvää kerhoa. Kerhoissa on myös kerrottu olevan vaihtelevaa ohjelmaa ja myös kerhon ohjaajien tausta vaihteli. Yksi vastaajista kertoi MLL:n lukumummojen ja kouluohjaajien ohjaavan heidän kerhoansa. Tärkeänä kerhoissa pidettiin kerhon apua lasten lukuinnon ja kirjastonkäytön opettamisessa ja käyttöön innostamisessa

sekä yhdessä tekemiseen kannustamisessa. Yksi vastaajista kertoi myös, että ”Tärkeää, että naapurista kirjastoon tulevat koululaiset eivät vain hengaile ja metelöi kirjastossa koulun jälkeen vaan löytävät, mitä kaikkea kivaa meillä voi tehdä.”. Kerhoista kerrottiin tässäkin yhteydessä se, että ne vaativat resursseja, joita ei välttämättä ole. Vastauksissa kerrottiin myös, jos heidän kerhonsa oli aloitettu hankkeen kautta. Näitä kerhoja oli kolme.

Kerho on osa suomen harrastamisen mallia. Se on ilmainen kaikille ja vuorottelemme toimintaa kirjaston eri toimipisteissä eri vuosina. En kuitenkaan koe, että kerhotoiminta olisi kirjaston perustoimintaa. Se vie todella paljon resursseja vaikuttavuuteen (lasten määrään) nähden.

Kysymyksessä 17 pyydettiin vastaajia kertomaan, miten he kehittäisivät kerhotoimintaa kirjastossa tai miten kirjastossa on kehitetty sitä. Tämä oli viimeinen kysymys ja se oli avoin kysymys. Siihen vastasi 14 vastaajaa. Avoimissa vastauksissa kerrottiin kehittämisaiheen lisäksi oman kerhon tilannetta tai miten kerho oli syntynyt. Yksi vastaaja kertoi, että ”Nuorten lukupiiri/kirjastokerho toteutettiin asiakkaan pyynnöstä. Yllättäen osallistujia on riittänyt”. Yksi vastaaja kertoi heidän antaneen lasten ehdottaa aiheita kerhojen kokoontumiskerroille. Kerhon kehittämiseksi vastaajat ehdottivat myös yhteistyötä muiden tahojen kanssa ja kerhon pitämistä säännöllisesti. Kehittämisestä mainittiin melkein kaikissa vastauksissa henkilöstön, tilojen ja resurssien tarve toiminnan harjoittamiseen. Kerhoon tarvittava suunnittelu ja suunnitteluajan puute mainittiin useissa vastauksissa suurena taakkana vastaajille.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

7.1 Johtopäätökset

Ensimmäinen huomio, joka kyselystä ilmeni, oli se, että vastaajia oli ylivoimaisesti eniten Etelä-Pohjanmaalta. Päättelin tälle edustukselle ainakin kaksi syytä. Yksi voi olla se, että kun ristiintaulukoin kerhojen pitämisen ja maakunnan, Etelä-Pohjanmaalla kerhoja pidettiin eniten. Eli koska Etelä-Pohjanmaalla pidettiin eniten kerhoja, niin he olivat myös innokkaimpia vastaamaan kerhoaiheiseen kyselyyn. Toinen selitys, jonka löysin tälle voi olla, että ilmoitin saatekirjeissäni, että tämä oli SEAMK:n opinnäytetyö, joten tämä saattoi myös innostaa Etelä-Pohjanmaan vastaajia.

Tutkimuksessa ilmeni, että kolme neljästä vastaajasta ei ole koskaan tai ainakaan pitkään aikaan järjestänyt mitään kerhoa alakouluikäisille. Tästä voi päätellä joko sen, että kerhotoimintaa ei mielletä kirjastolle sopivaksi toiminnaksi tai sitten niin, että kirjastokerho on suuri taakka kirjaston resursseille. Kirjaston kerhotoimintaa vähentää myös muiden tahojen järjestämä harrastustoiminta ja kerhotoiminta. On ymmärrettävää, että pienemmissä kunnissa, joissa on vähemmän lapsia, voi olla kova pula kirjastokerhoista kiinnostuneista lapsista muuhun harrastustoimintaan osallistumisen lisäksi. Noin neljäsosa vastasi myös, että heillä on järjestetty kirjastokerhoja ennen. Vaikka tämä ryhmä on huomattavasti pienempi verrattuna niihin kirjastoihin, joissa ei ole koskaan järjestetty kerhotoimintaa, pohdin sen silti osoittavan kiinnostusta ja halua kerhotoiminnalle. Vain harva kirjasto kertoi suunnittelevansa uutta kerhotoimintaa.

Ensimmäinen avoin kysymys keräsi paljon valaisevia selityksiä siihen, miksi kirjastokerhoja ei järjestetä. Ylivoimaisena syynä sille, miksi kerhoa ei pidetty, ilmoitettiin resurssipula. Resursseiksi, joita nimettiin puuttuvan, mainittiin eniten henkilöstöpula tai se, että nykyisellä henkilöstöllä ei ole tarpeeksi aikaa. Näissä ja myöhemmin tulevilla avoimissa vastauksissa korostettiin varsinkin kerhon suunnitteluun vaadittua työtä. Vastaajat myös toivoivat tukea kerhoja varten. Useat vastaukset osoittivat, että halua löytyisi ja yksi vastauksista kertoi, että heidän kirjastossaan kerhotoiminta oli lopetettu pandemian takia. Ajattelin tämän olevan vaikuttajana sille, miksi kirjastokerhoja ei ollut tällä hetkellä vastaajien keskuudessa paljon. Muitakin syitä sille miksi kerhoa ei pidetty löytyi. Kerholle ei ole

tarpeeksi kiinnostusta tai joku muu taho kunnassa on jo täyttämässä kerhon tarvetta. Koulu, seurakunta ja iltapäiväkerhot mainittiin esimerkkeinä. Pohdin, että kirjaston on vaikea kilpailla näiden tekijöiden kanssa. Muiden tahojen järjestämä kerhotoiminta lisää taakkaa haastavaan kerhon suunnitteluvaiheeseen, koska täytyy suunnitella toimintaa, joka erottuisi lapsille verrattuna kilpailijoiden järjestämään kerhotoimintaan.

Kyselyyn vastasi 18 sellaista vastaajaa, joiden kirjastossa järjestetään kerhotoimintaa alakouluikäisille. Kerhotoimintaa järjestävien kirjastojen pieni määrä yllätti. Luokat, joille kerhoja pidettiin eniten, olivat kolmannet ja neljännet luokat. Muille luokka-asteille kerhoja pidettiin vastanneiden mukaan vähemmän. Varsinkin kuudennelle luokalle, joka valittiin kyselyssä kaikkein harvimminkin. Tämän voi päätellä johtuvan siitä, mitä luokka-asteilla opitaan. Yleensä ensimmäisen lukuvuoden aikana opitaan lukemaan ja kirjoittamaan. Sen jälkeen innostamista ja kiinnostusta kirjastoon kannattaa ruokkia. Alakoulun viimeisinä vuosina opillailla on niin paljon muita sisältöjä opetussuunnitelmassa ja enemmän läksyjä, että kerhotoimintaan ei osallistuta niin helposti.

Kirjastokerhojen teemoista tärkeimpinä pidettiin lukemista ja kirjallisuutta. Vastaajat kertoivat, että myös sanataide ja pelaaminen ovat tärkeät teemat kerhoille. Vastaajien joukossa esitettiin halua lisätä sanataidetta kerhoihin, mutta vastaajat näkivät, että he tarvitsisivat lisää koulutusta sanataideopetuksesta. Resurssit vaikuttavat myös siihen, mitä toimintaa kirjasto voisi harjoittaa kerhoissa. Kirjastokerhoissa askarrellaan, katsellaan elokuvia ja tehdään kuvataidetta, kuten piirroksia ja sarjakuvia. Kerhoissa myös pelataan lauta- ja korttipelejä ja opetetaan kirjastonkäyttöä. Lukudiplomiin liittyvän kysymyksen kautta sain myös tietää, että kerhossa tehdään kirjavinkkausta.

Kerhossa käyvien vieraiden määrä on ollut vähäinen. Harjoittelijat olivat yleisimpiä vierailijoita. Olin itse myös harjoittelijana suunnittelemassa ja ohjaamassa kerhoa, joten ymmärrän kerhon hyvänä oppimismahdollisuutena harjoittelijoille. Kerhoja pidetään ylivoimaisesti eniten iltapäivällä koulun jälkeen. Se on luonnollista, koska iltapäivällä lapset kaipaavat tekemistä ennen kuin vanhemmat tulevat töistä kotiin. Vastausten joukossa oli vain suomenkielellä pidettyjä kerhoja.

Kirjaston tilat olivat yleisin kerhojen kokoontumispaikka. Kirjaston ulkopuolella kokoontui vain muutama kerho. Kirjaston tiloissa lasten- ja nuortenosastot ja kirjaston monitoimitilat olivat suosituimpia, mutta kerhoja kokoontui myös erityisemmissä tiloissa, kuten tutkijahuoneessa ja kirjaston varastossa, jossa on paljon tilaa.

Kerholaisten määrä oli keskimäärin noin 8,9 kerholaista. Suurimmalla osassa kirjastoja kerholaisten määrät olivat pienempiä, noin 4–8 kerholaista, mutta mukana oli myös suurempia kerhoryhmiä kuten 18 kerholaisen ryhmä ja suurin kerho oli 30 kerholaista Uudenmaalaisessa kerhossa. Päätin, että tämä ei tarkoita yhtä kerhoryhmää, koska tämä vastaaja kertoi, että heillä pidetään kerhoja kolmelle eri alakoululuokalle. 30 kerholaista taitaa tarkoittaa heidän määräänsä yhteenlaskettuna.

Vastaajien mielipiteet kerhoista olivat keskimäärin positiivisia. Kaikkein tärkeimpänä pidettiin kerhon merkitystä viihtyvyyden lisäämisessä ja kirjaston käyttöön totuttamisessa. Kerhon viihtyvyys on aina tärkeä osa, koska se vetää ja pitää lapsia innostuneina kerhossa käymiseen. Kirjaston käyttöön totuttaminen tapahtuu luontevasti, koska lapset ovat suoraan tekemisissä kirjaston työntekijän kanssa, jota kautta he voivat saada tietoa helposti ja se voi mahdollisesti pysyä mielessä paremmin kuin esimerkiksi koulun kautta suoritettujen kirjastovierailut. Kirjaston käytön opettaminen voi olla myös olla kerhossa aiheena, vaikka kirjaston käyttöön totutaan myös pelkästään osallistumalla kirjastossa järjestettävään kerhoon.

Lukuinnon lisääminen, lukuharrastuksen parantaminen, vuorovaikutustaitojen opettaminen, monilukutaidon lisääminen ja itseilmaisun opettaminen olivat vastaajien mielestä melko tärkeitä kirjastokerhon merkitystä arvioitaessa. Vähemmän tärkeäksi vastaajat näkivät kerhon mediakasvatuksen, kirjastolain pykälien toteuttamisen ja vaihtoehtona ”osana kirjaston arkea”.

Lisäksi vastaajat halusivat tuoda kirjastonkerhon tärkeydestä ja kerhotoiminnan kehittämistä esiin yllättäviäkin asioita. Kerhoa pitävien vastaajien keskuudessa kerhosta haluttiin kertoa, miten tärkeää se on ja antaa yleisesti selostusta omista kerhoistaan. Osa vastaajista kertoi, minkälaisia kerhoja heillä pidettiin ja myös sen, jos heillä pidettiin erikoistuneempia kerhoja, kuten nukketatterikerhoa, lukukerhoa ja sanataidekerhoa. Vastaajat

korostivat lasten osallistumisen tärkeyttä kerhon toteuttamiseen, kuten osallistumalla suunnittelemaan ohjelmaa ja ehdottamalla, mitä he haluaisivat tehdä ensi kerralla. Kerhojen ohjelmassa korostettiin sen vaihtelevaisuutta ja sitä, miten se opettaa ja innostaa kirjaston käyttöä ja kannustaa lapsia toimimaan yhdessä. Kirjastokerhojen pitäjät kertoivat myös kerhon antavan mukavan vaihtoehdon lapsille kirjastossa metelöinnin sijaan. Kerhojen resurssien vähäisyys kerrottiin yleisenä haasteena kerhon pitämisessä. Varsinkin työ, joka vaaditaan kerhojen suunnitteluun, kuormittaa. Siitä huolimatta kerhoa ylistettiin tärkeäksi harrastamisen vaihtoehdoksi.

Kerhotoiminnan mahdollistamiseen ja kehittämiseen liittyvässä kysymyksessä kerrottiin tarve henkilöstöstä ja tiloista. Kerhotoimintaa hyödyntämään suositeltiin yhteistyön tekemistä kirjaston ulkopuolisten tahojenkin kanssa. Vastaajat myös suosittelivat asiakkailta kysymistä, jos he toivoisivat kerhotoimintaa kirjastolta.

7.2 Pohdinta

Kyselyssä olin yllättynyt kerhojen vähyydestä. Toivoin miettiessäni kyselyä ja opinnäyte-työtä isompaa määrää kirjastokerhoille. Kyselyni oli suunniteltu enemmän tämä ajatus mielessä, mutta olen tyytyväinen, että tein kyselyyn osion, jossa oli kysymyksiä vastaajille, jotka eivät pitäneet kerhoa. Sain Ei-vastaajilta mielestäni hyvää tietoa ja tarkemman ymmärryksen kirjastokerhon pitämisen haasteisiin, varsinkin resurssien tarpeeseen, mutta huomasin kiinnostusta kerhotoimintaan myös ei-vastaajien ryhmässä. Kadun kyselyn luonnissa eniten sitä, että en ohjannut vastaajia, jotka pitivät kirjastoa ennen, antamaan tietoa kerhostaan kerhoa pitävien mukaisesti. Vaikka heidän kerhotoimintansa oli päättynyt, heidän antamansa tieto olisi ollut kiinnostavaa.

Sain kyselyyni vastauksia vain suomenkielisistä kerhoista. Voin päätellä muunkielisten kerhojen toteuttamisen olevan harvinaisempaa. Toisaalta voi olla, että kyselyni ei tavoittanut niitä kirjastoammattilaisia, jotka pitävät muunkielisiä kirjastokerhoja. Tällöin vastaajat eivät ehkä nähneet niiden kuuluvan kirjastokerhojen joukkoon, jos kerho nähdään esimerkiksi erityisempänä toimintana erikielisyyden vuoksi. Tulokseen saattoi vaikuttaa myös se, että kysely oli suomenkielinen.

Resurssien tarve ja puute oli myös mielenkiintoinen, mutta ei yllättävä tieto. Vastaajat huomioivat resursseissa varsinkin kerhon suunnitteluvaiheen haastavana. Kerho itsessään ei luultavasti ole haastavaa kokeneille kirjaston ammattilaisille, jotka tekevät työtä lasten kanssa päivittäin, mutta suunnitteluun vaadittava jatkuva luovuus voi olla monille haastavaa. Jos kerho on tunnin pituinen, sen voi kuvitella vaativan ainakin kaksi tuntia tai enemmän työtä suunnitella sitä. Tämä taakka on varmasti suurempi uutta kerhoa aloittaessa, mutta pitkällä matkalla voi samoja kerhoaiheita toistaa uusille ryhmille.

Kerhojen aloittamiseen voi löytyä apua hankkeiden kautta. Hankkeiden avulla voi saada rahoitusta ja kirjaston ulkopuolista apua kerhon suunnitteluun. Vapaissa vastauksissa muutama vastaaja kertoi esimerkiksi, miten heidän kerhonsa oli aloitettu hankkeen yhteydessä ja siitä oli pidetty niin paljon, että sitä jatkettiin hankkeen päättymisen jälkeen.

Markkinoin kyselyäni kirjastoille ensin kirjastot.fi-verkkosivujen ammattikalenterin ilmoituspalstan kautta. Vastausaikaa kyselylle varasin kaksi viikkoa, mutta en saanut ensimmäisen viikon aikana toivomaani määrää vastauksia, joten päätin markkinoida kyselyä suoraan kirjastojen sähköpostiin. Suunnitteluni oli tässä tehty pikaisesti, joten tämäkään keino ei mahdollisesti ollut niin tehokas kuin se olisi voinut olla. Lähetin maakuntakeskuksien yleisille kirjastoille sähköpostin, joka sisälsi kyselyni ja pyynnön, että he jakaisivat kyselyä eteenpäin muille kirjastoille. Vastausaikaa sähköpostien saajilla oli vielä noin viikko ennen kuin suljin kyselyn.

Vaikka tulokseni eivät ole yleistettävissä, ne antavat hyvää tietoa kirjastojen kerhotoiminnasta ja ammattilaisten ajatuksista toiminnan järjestämisestä. Näin tämän tiedon hyödyllisenä, koska aihetta on kirjastoalalla tutkittu niin vähän.

Tulevissa tutkimuksissa voisi seuraavaksi laadullisesti tutkia kirjastokerhoja haastatteluilla ja tutkia kerhoja mahdollisen hankkeen yhteydessä, sillä uskon, että hankkeiden kautta aloitettu kerhotoiminta on sellaista, missä toiminnan parhaimmat mahdollisuudet ovat lähitulevaisuudessa. Tulevaisuudessa voi miettiä myös yhteisiä linjauksia kirjaston kerhotoiminnalle.

8 LÄHTEET

- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2019). *Sytytä lukukipinä: pedagogisia keinoja lukuinnon heittäelyyn*. PS-kustannus.
- Aerila, J.-A., & Kauppinen, M. (2020). *Kirjasta kaveri: Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen*. PS-kustannus.
- Carnegie Mellon University (CMU). (i.a. -a). *What are the benefits of group work?* <https://www.cmu.edu/teaching/designteach/design/instructionalstrategies/groupprojects/benefits.html>
- Carnegie Mellon University (CMU). (i.a. -b). *What are the challenges of group work and how can I address them?* <https://www.cmu.edu/teaching/designteach/design/instructionalstrategies/groupprojects/challenges.html>
- Heikkilä, T. (2014) *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing Oy
- Heikkilä-Halttunen, P. (2015). *Lue Lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen*. ATENA
- Ikonen, K., Innanen, K & Tikkinen, S. (2015). *Lukuinto-opas: Lukumotivaatioita ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä*. Oulun yliopisto
- Isoaho, P. (2021). *Supersankarit ja salapoliisit Vinkkejä teeman mukaisen lukukerhon toteuttamiseen*. Kirjastot.fi. <https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Supersankarit%20ja%20salapoliisit.%20Vinkkej%C3%A4%20teeman%20mukaisen%20lukukerhon%20toteuttamiseen.pdf>
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492#P1>
- Leskisenoja, Eliisa. (2019). *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa: Toteuta käytännössä*. PS-Kustannus
- Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S., Ukkola, S. (2020). *Lapsen kielenkehitys: vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys*. PS-Kustannus
- Opetushallitus (OPH). (i.a.-a). *Koulun kerhotoiminta*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/koulun-kerhotoiminta>
- Opetushallitus (OPH). (2014). *PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Peda. (i.a.-a). *Monilukutaito*. Haettu 30.8.2022, <https://peda.net/forssa/ops2016/eo/2et-jyt/2loe/monilukutaito>

Verkama, Outi. (i.a). *Yhdessä ja iloisesti kielten maailmaan!*. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/yhdessa-ja-iloisesti-kielten-maailmaan.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Hei,

Olen kirjasto- ja tietopalvelualan neljännen vuoden opiskelija Mirka Ala-Korte SeAMKista ja teen opinnäytetyötä, jossa keskityn Suomen yleisten kirjastojen kirjastokerhotoiminnan kartoittamiseen ja olen kiinnostunut siitä minkälaista toimintaa ja aktiviteetteja niissä järjestetään. Kysely on tarkoitettu kirjaston työntekijöille ja varsinkin niille työntekijöille, joille kirjastokerhotoiminta on tuttua. Toivon, että vastaat kyselyyn myös siinä tapauksessa, jos kirjastossanne ei pidetä kirjastokerhoa tällä hetkellä.

Kysely on avoinna 10.10.- 15.10.2022. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5-10 minuuttia ja kyselyyn vastataan anonyymisti. Kysely sisältää pakollisia monivalintakysymyksiä ja vapaaehtoisia avoimia kysymyksiä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan luettavaksi Theseus-tietokannassa.

Kyselyyn pääset vastaamaan tästä linkistä.

Arvostaisin, jos jakaisitte tätä kyselyä muiden verkkonne/maakuntanne kirjastojen kanssa, jotta saan vastauksia mahdollisimman laajasti.

Kiitos, että annat arvokasta tietoa kirjastojen kerhotoiminnasta ja sen kehittämisestä!

Halutessasi saat lisätietoja kyselystä opinnäytetyön tekijältä mirka.ala-korte@seamk.fi

Liite 2. Webropol kysely tekstimuodossa

Kysely alakoululaisten kirjastokerhoista

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tässä kyselyssä kirjastokerholla tarkoitetaan kaiken sisältöistä säännöllistä alakoululaisten kerhotoimintaa, jota kirjastoissa järjestetään.

1. Kirjastonne Maakunta *

Uusimaa

Satakunta

Varsinais-Suomi

Päijät-Häme

Pohjois-Savo

Pohjois-Pohjanmaa

Pohjois-Karjala

Pohjanmaa

Pirkanmaa

Lappi

Kymenlaakso

Keski-Suomi

Keski-Pohjanmaa

Kanta-Häme

Kainuu

Etelä-Savo

Etelä-Pohjanmaa

Etelä-Karjala

Ahvenanmaa

2. Pidittekö viime vuoden aikana kirjastokerhoa säännöllisesti alakouluikäisille lapsille (esim. viikoittain tai joka toinen viikko) *

Kyllä, kerran viikossa

Kyllä, kerran kahdessa viikossa

Kyllä, kerran kuussa

Kyllä, säännöllisesti, mutta harvemmin kuin kerran kuussa

Ei

3. Jos kirjastossanne ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, onko pidetty aikaisemmin?

Pidimme ennen kerhoa alakouluikäisille

Emme ole koskaan pitäneet kerhoa alakouluikäisille

4. Jos ei tällä hetkellä pidetä kerhoa, suunnitteletteko kerhotoiminnan aloittamista *

Kyllä suunnittelemme

Emme suunnittele tällä hetkellä

5. Kerro syitä, miksi teidän kirjastossanne ei ole kirjastokerhoa alakouluikäisille

6. Mille alakoulun luokkalaisille pidätte kerhoja *

1. Luokka

2. Luokka

3. Luokka

4. Luokka

5. Luokka

6. Luokka

7. Onko teillä tietyn teemaisia kerhoja? Jos on, mitä näistä?

Kirjallisuus (kerhossa käsitellään monia eri kirjoja)

Lukeminen

Kirjavinkkaus

Lautapelit, korttipelit

Videopelit (esim. Minecraft)

Elokuvat

Tiettyyn kirjasarjaan liittyvät kerhot (kuten Muumit, Soturikissat, Harry Potter etc.)

Sarjakuvat

Musiikki

Monilukutaito

Teknologioiden oppiminen (esim. koodaus, robotiikka)

Legot ja muu rakentaminen

Sanataide

Muita teemoja, kerro mitä

8. Mitä Kerhoissa tehdään

Luetaan

Piirretään

Tehdään sarjakuvia

Rakennetaan (esim. legoilla tai pahvilla)

Askarrellaan

Lauletaan tai soitetaan musiikkia

Tanssitaan

Liikutaan tai ulkoillaan

Katsotaan elokuvia

Käytetään tietotekniikkaa (tabletteja, tietokoneita yms.)

Laitetaan ruokaa tai leivotaan

Muuta, mitä?

9. Jos kerho-ohjelmaanne kuuluu vierailijoita, kerro vapaasti millaisia vierailijoita he

ovat olleet?

10. Jos alueellanne suoritetaan lukudiplomia, tukeeko kirjastokerho lukudiplomin suorittamista?

Kyllä, kerro miten

Ei

11. Kerhonne kokoontumisen ajankohta? *

Ennen koulupäivää

Koulunpäivän jälkeen

Viikonloppuna

Kesälomalla

Muu Mainitsematon aika, kerro

12. Minkä kielisiä kerhoja pidätte?

Suomi

Ruotsi

Englanti

Venäjä

Muita, kerro

13. Missä kerho kokoontuu? *

Kirjastossa. Millaisessa tilassa?

Koulussa

Ulkona

Muualla, kerro

14. Kerholaisten määrä

Kerro suurin piirtein kerholaisten määrä (numeroina)

15. Kerro asteikolla kerhotoiminnan merkityksestä kirjastolle ja osallistujalle

Asteikko: Ei ollenkaan tärkeä, Jonkin verran tärkeä, Melko tärkeä, Tärkeä, Erittäin tärkeä

On osa kirjaston arkea

Toteuttaa kirjastolain pykäliä

Keskeinen lasten- ja nuortenkirjastotyön muoto

Lisää lukuintoa

Lisää lukuharrastusta

Opettaa vuorovaikutustaitoja

Opettaa itseilmaisua

On osa mediakasvatusta

Lisää monilukutaitoa

Lisää viihtymistä

Totuttaa kirjaston käyttöön

16. Kerro vapaasti kirjastokerhostanne ja mikä siinä on tärkeää

17. Kerro, miten kehittäisit kerhotoimintaa kirjastossa tai miten kirjastossasi on kehitetty sitä